

Συνέντευξη με τον κ. Μπικιάκη Στυλιανό
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεδύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεδύμνου)
29 Οκτωβρίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:

Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Περπιράκη Ελένη, Φραγκούλης Εμμανουήλ

CD 1

Ερ. Σήμερα 29 Οκτωβρίου του 2004 έχουμε τη χαρά και την τιμή να μιλάμε με τον κύριο Μπικιάκη Στέλιο. Κύριε Μπικιάκη, πώς ξεκινήσατε να μαθαίνετε λύρα; Σε ποια ηλικία;

Απ. Δεκατεσσάρων χρονών.

Ερ. Έπαιζε κανένας στην οικογένειά σας όργανο;

Απ. Όχι, όχι. Απλά μ' άρεσε. Από μικρό παιδί μ' άρεσε. Τη ζητούσα επίμονα, μου την πήρε ο παππούς μου και από εκεί ξεκίνησα.

Ερ. Κατάγεστε;

Απ. Από την Ασή Γωνιά ο πατέρας μου και από το Σπήλι η μάνα μου. Ασή Γωνιά είναι σύνορα, είναι Αποκόρωνα, σύνορα Ρεδύμνης - Χανίων, και το Ρούσσο Σπίτι, στο κέντρο, τρία χιλιόμετρα απ' το κέντρο, απ' την πόλη απ' το Ρέδυμνο.

Ερ. Σε ποια ηλικία έτσι ξεκινήσατε να μαθαίνετε λύρα;

Απ. Να μαθαίνω λύρα; Ε, σου είπα δεκατεσσάρων και κάτι, εκεί, εντάξει την κούρντιζα, προσπαθούσα να μάθω.

Ερ. Πώς έγινε; Σας έκαναν κάποιο δώρο; Εσείς ζητήσατε να μάθετε;

Απ. Εγώ ζητούσα να πάρω λύρα. Το ήθελα πολύ. Εγώ ζητούσα.

Ερ. Γιατί το ήθελες;

Απ. Δεν ξέρω. Κάτι με τραβούσε.

Ερ. Δηλαδή σου άρεσε να βλέπεις όταν παίζανε;

Απ. Ναι, ναι, βέβαια. Μ' άρεσε πολύ το πανηγύρι στο χωριό που το θυμάμαι και μ' άρεσε πολύ η λύρα και πήγαινα δίπλα στο λυράρη, μ' άρεσε.

Ερ. Εσείς γεννηθήκατε στο Ρέδυμνο, μέσα στη πόλη του Ρεδύμνου;

- Απ. Ναι, αλλά μεγάλωσα στο Ρούσσο Σπίτι, στο χωριό της γιαγιάς μου, απ' τη μάνα μου.
- Ερ. Από 'κει φύγατε για άλλες πόλεις της Κρήτης; Μετακομίσατε ποτέ από την Κρήτη;
- Απ. Όχι, όχι.
- Ερ. Πήγατε στην Αθήνα για κάμποσο καιρό ας πούμε;
- Απ. Όχι. Σαν παιδί;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Όχι, ποτέ.
- Ερ. Μεγαλύτερος;
- Απ. Ε, μεγαλύτερος πλέον στα δεκαεπτά - δεκαοχτώ πήγα για βόλτα όχι για να μείνω.
- Ερ. Έτσι, ποιους λυράρηδες βλέπατε στο Ρούσσο Σπίτι; Ποιοι ερχόντουσαν, ποιοι έπαιζαν; Κατ' αρχήν είχε λυράρηδες το χωριό;
- Απ. Δεν είχε λυράρηδες, θυμάμαι μόνο ορισμένους τοπικούς λυράρηδες εδώ ρεδυμνιώτες που παίζανε σε πανηγύρια, όπως ήταν ο Αυγενάκης... Τοπικοί ήταν αυτοί.
- Ερ. Έχει πεθάνει;
- Απ. Ο Αυγενάκης; Πρέπει να ζει ακόμα νομίζω.
- Ερ. Το μικρό του;
- Απ. Ο Τζυμπραγός ο Μιχάλης. Ο Αυγενάκης, Γιώργος νομίζω. Αυτός ήταν και ξυλουργός.
- Ερ. Έφτιαχνε και λύρες;
- Απ. Όχι, όχι. Επιπλοποιός.
- Ερ. Ναι.
- Απ. ... Ο Τζυμπραγός ο Μιχάλης, αυτούς θυμάμαι σαν παιδί τώρα σου λέω, έτσι; Μετά αργότερα, το συχωρεμένο το Γιάννη το Δάνδαλο θυμάμαι - πέθανε μικρός αυτός, τριάντα δυο, τριάντα τριών χρονών - σ' ένα πανηγύρι πάλι εκεί, στην Αγία Ειρήνη απέναντι από το χωριό. Αυτούς. Μετά έπειτα, βέβαια, που κατέβηκα στο... διατηρούσε ο πατέρας μου το μαγαζί στο Ρέθυμνο, καφενείο, εκεί γνώρισα πολλούς από...
- Ερ. Ο πατέρας σας είχε καφενείο;

- Απ. Ναι.
- Ερ. Σε ποιο μέρος;
- Απ. Καφενείο και αργότερα το γύρισε σε δίσκους, κασέτες.
- Ερ. Πού;
- Απ. Στη Μεγάλη Πύρτα, Τομπάζη 9.
- Ερ. Ναι.
- Ερ. Παίζαν ποτέ όργανα στο καφενείο αυτό; Μαζευόντουσαν;
- Απ. Όχι. Ο Καρεκλάς μόνον ερχότανε με τη λύρα του στο βουργιάλι εκεί, τον συγχωρεμένο τον θυμάμαι πολύ καλά. Και παρέες καμιά φορά αν μαζευότανε...
- Ερ. Εσείς τον Καρεκλά τον είχατε ακούσει να παίζει;
- Απ. Ναι. Τον θυμάμαι στη μνήμη μου έτσι σαν παιδάκι πολύ καλά.
- Ερ. Έπαιζε και στο καφενείο;
- Απ. Αυτός τελευταία ήτανε... γυρνούσε από... σ' όλο το Ρέθυμνο από καφενείο σε καφενείο και ξέρεις, να πιει το ρακάκι του, αυτό, και ξέρεις αυτός είχε πάντα τη λύρα στο βουργιάλι του, κρεμασμένη πίσω του και τη βαστούσε όπου πήγαινε.
- Ερ. Κι έπαιζε μόνος του;
- Απ. Μόνος του, ναι, και με γερακοκούδουνα στο δοξάρι.
- Ερ. Τον είχατε ακούσει ποτέ να παίζει με λαούτο;
- Απ. Όχι, εγώ όχι, με λαγούτο όχι. Έχω μια κασέτα όμως, ένα αρχείο που είχε γράψει σ' ένα σπίτι κι είναι με το Μανιά και του παίζει ο Μανιάς λαγούτο και παίζει ο Καρεκλάς λύρα.
- Ερ. Στο Ρούσσο Σπίτι μαντολίνα υπήρχαν;
- Απ. Όσο θυμάμαι εγώ, όχι. Όσο θυμάμαι εγώ. Παλιότερα δεν ξέρω, πρέπει να υπήρχαν παλιότερα.
- Ερ. Αυτούς τους λυράρηδες που μας αναφέρατε προηγουμένως, τον ξυλουργό που ερχόντουσαν στο Ρούσσο Σπίτι και τους ακούγατε, τους βλέπατε με ένα λαούτο, τους συνόδευαν δυο λαουτιέρηδες;
- Απ. Έναν. Τότε ήταν ένας συνήθως.
- Ερ. Άλλα όργανα τους συνόδευαν;
- Απ. Όχι, όχι.

- Ερ. Μαντολίνα, τέτοια;
- Απ. Όχι, όχι. Δε θυμάμαι εγώ. Θυμάμαι ένα, ένα νομίζω.
- Ερ. Πού τους παρακολουδούσατε; Υπήρχαν καφενεία, υπήρχανε...
- Απ. Ναι, στα πανηγύρια στην πλατεία, εκεί, στα χωριά τότε, στα καφενεία κάνανε τα πανηγύρια.
- Ερ. Δηλαδή στο χωριό σου δεν υπήρχε κανένας που να ξέρεις ότι ο τάδε έχει λύρα στο σπίτι του;
- Απ. Ναι, υπήρχανε πολλοί.
- Ερ. Για πες τους. Που παίζανε;
- Απ. Υπήρχανε που παίζανε όμως όχι... δηλαδή πώς να στο πω τώρα σαν ημιεπαγγελματικά στο Ρούσσο Σπίτι, ναι, τρεις - τέσσερις νομίζω.
- Ερ. Ονόματα θυμάσαι;
- Απ. Ματθαίου Γιάννης είναι ο ένας, Μηνάς Σταματάκης ήταν ο άλλος, ο πρώτος ζει, αυτός ο Μηνάς ο Σταματάκης έχει πεθάνει, γέρος. Ένα παιδί που το παρομοιάζανε με... Μακεδάκη τώρα ... πρέπει να 'ναι το επίθετό του. Μακεδάκης, δεν το 'φτασα πέθανε μικρός, είκοσι τριών χρονών και πρέπει να ήτανε πολύ καλός λυράρης και μάλλον λέγεται στο χωριό μας, λέγεται ότι τη σούστα ο Καρεκλός την είχε πάρει απ' αυτόν. Ότι το 'χενε πει ο ίδιος ο Καρεκλός σ' ένα χωριανό του, «τη σούστα τη άκουσα από το Μακεδάκη και την πήρα». Λέγεται έτσι; Σ' ό,τι ακούω.
- Ερ. Δηλαδή αυτός ήτανε σύγχρονος του Καρεκλό σε ηλικία;
- Απ. Πιο μεγάλος λίγο πρέπει να 'τανε. Πιο μεγάλος, αλλά πέθανε σου λέω είκοσι δύο - είκοσι τριών χρονών. Άλλος τώρα με λύρα; Α, ήτανε ένας Τρουλινός Δημήτρης...
- Ερ. Έχει σχέση με τον Τρουλινό αυτόν το Γιώργο;
- Απ. Το δικό μου; Όχι, καμία σχέση.
- Ερ. Αυτοί παίζανε ποτέ σε πανηγύρια;
- Απ. Παίζανε λέει, εγώ δεν τους θυμάμαι.
- Ερ. Όπως θυμάσαι εσύ, ένα πανηγύρι στο χωριό σου πώς γινότανε;
- Απ. Τι πώς γινότανε;
- Ερ. Ένα πανηγύρι στο χωριό. Είχατε ας πούμε κάποια γιορτή που γινότανε πανηγύρι στο χωριό;

- Απ. Ναι, του Αγίου Πνευμάτου και της Αγίας Παρασκευής, ναι. Σ' ένα καφενείο απ' έξω, όπως γίνεται και τώρα. Αλλά δε θυμάμαι τώρα τι...
- Ερ. Δηλαδή μηχανήματα είχανε;
- Απ. Ναι. Εγώ στην ηλικία μου είχανε. Δηλαδή τη Λεμ, τη Μπέρι, τα παλιά. Δυο ηχεία. Ναι...
- Ερ. Δεν είδες εσύ πανηγύρια που να μην υπήρχαν μηχανήματα;
- Απ. Όχι. Άλλο παρέα, έτσι; Παρέα έχω δει, πανηγύρι όχι. Όχι.
- Ερ. Τον Καρεκλά τον ακούγατε να παίζει τι σκοπούς;
- Απ. Συρτά συνήθως, συρτά, σούστα που ήτανε το σουξέ του, διότι αυτός ήτανε που... πιστεύω ότι τη σούστα του Καρεκλά δε θα την παίζει κανείς ποτέ. Δε μπορεί να την παίζει κανείς. Αυτής της άποψης είμαι εγώ. Τα γυρίσματα του Καρεκλά δεν θα τα παίζει κανείς. Πεντοζάλια, σιγανά... Μαντινάδες δηλαδή.
- Ερ. Μανέδες έλεγε;
- Απ. Δεν τότε θυμάμαι. Εγώ δεν τον θυμάμαι.
- Ερ. Τραγουδούσε κιόλας;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Όταν λες ότι δε μπορεί να την παίζει κανείς έχεις σκεφτεί ποτέ ποια είναι η δυσκολία της να μας πεις;
- Απ. Την έχω δοκιμάσει πολλές φορές κύριε Μανώλη, εγώ δεν έχω ακούσει από κανένα να την παίζει γι' αυτό το λέω, ακριβώς όπως την έχουμε. Πολλοί έχουνε γράψει κι έχουν πατήσει στα χνάρια του...
- Ερ. Εσύ που προσπάθησες...
- Απ. Αυτός έπαιζε λέει εκατόν είκοσι γυρίσματα στη σούστα μέσα. Εκατόν είκοσι γυρίσματα. Εγώ έχω μία κασέτα, έχω και το πρωτότυπο που είχε ηχογραφήσει τότε με τον Μπαξεβάνη...
- Ερ. Μα δε μπορεί να τη παίζει κανείς επειδή είναι πολλά τα γυρίσματα ή επειδή είναι δύσκολα...
- Απ. Ίσως, ίσως, δε ξέρω. Κοίταξε, εγώ είμαι της άποψης ότι τη ψυχή του καθενός δε μπορεί να την πάρει ο άλλος να την παίζει ό,τι και να κάνει.
- Ερ. Αυτό είν' αλήθεια αλλά εσύ διαπίστωσες ότι η τεχνική που χρησιμοποιεί δηλαδή ότι έχει κάτι ιδιαίτερο, τι έχει;

- Απ. Βέβαια.
- Ερ. Τι; Τι το χαρακτηριστικό έχει; Έχει πολλά στολίδια, έχει δοξάρι...
- Απ. Ήταν τόσο απλό παίξιμο, τόσο απλό παίξιμο αλλά και τόσο δύσκολο. Σε όλους τους παλιούς. Γιατί δυστυχώς τους καινούργιους τώρα μας έχει φάει η τέχνη και τα γρήγορα δάχτυλα αλλά εγώ πιστεύω ότι εκεί δε βασίζεται... Ήταν απλό παίξιμο όπως... Τους παλιούς τους έχεις ακούσει πώς παίζανε, αλλά πιστεύω το χρώμα που βγάνει ο κάθε καλλιτέχνης, ο κάθε λυράρης, το χρώμα είναι πολύ δύσκολο να το βγάλει κανείς και ξέρω ότι κι ο Καρεκλός ήτανε σχολή λύρας, δηλαδή έχω ακούσει από λυράρηδες μεγάλους ότι ήτανε σχολή λύρας, δηλαδή ήτανε πάρα πολύ καλός.
- Ερ. Όταν γυρνούσε έτσι και του ζητούσε κανένας τραγούδι το έπαιζε; Ό,τι του ζητούσανε;
- Απ. Δε θυμάμαι, να μη σου λέω πράγματα που είναι αβάσιμα, δε θυμάμαι. Θυμάμαι ότι στου Χαραλαμπάτορα το ρακάδικο, τον θυμάμαι πάρα πολύ καλά, στο λιμανάκι το μικρό, από παρέα σε παρέα έτσι και γύριζε, στου πατέρα μου το μαγαζί...
- Ερ. Ένα λυράρη που είναι τώρα στο λιμανάκι και παίζει, τον ξέρεις;
- Απ. Ο γιος του είναι. Ναι, τότε ξέρω πολύ καλά. Αλλά είναι κι αυτός δηλαδή... έχει καταντήσει στο χάλι που κατάντησε δυστυχώς κι ο πατέρας του.
- Ερ. Όπως είναι η εικόνα του γιου του γιατί τον είδαμε το γιο του, όπως είναι αυτή η εικόνα, δηλαδή έτσι ήταν κι ο πατέρας του;
- Απ. Ναι. Εγώ τον θυμάμαι σε πιο άσκημο χάλι τον πατέρα του. Θυμάμαι δηλαδή κιόλας ότι είχε... πρέπει να 'χε σπάσει το 'να του χέρι σε κάποια ηλικία ογδόντα πέντε - ογδόντα έξη χρονώ, τον θυμάμαι κι έπαιζε όχι κανονικά, δηλαδή με στραβωμένο το χέρι.
- Ερ. Και γιατί λέτε είναι σ' αυτό το χάλι που ήταν ο πατέρας του;
- Απ. Ε, γιατί, κοίταξε να σου πω ο γιος του τώρα εδώ είναι... μένει σε μια παράγκα... πώς να στο πω τώρα σε κακό χάλι που δεν πρέπει να ζει ένας άνθρωπος.
- Ερ. Κι ο πατέρας του ο Καρεκλός ήτανε...;
- Απ. Ναι, το ίδιο. Βέβαια. Στα τελευταία του ήταν το ίδιο. Δε ξέρω ο άνθρωπος στην προηγούμενη του... δηλαδή πριν απ' αυτό... αλλά εμείς πήγαμε,

κάναμε εδώ, ενδιαφέρθηκα εγώ σαν λυράρης και σαν άνθρωπος πιο πολύ για να του βγάλουμε, να του μαζέψουμε καμιά δραχμή... αυτός έχει ένα βαρκάκι και ψαρεύει. Ένα βαρκάκι δικό του κι είναι απ' τους λίγους που 'χουνε άδεια επαγγελματική για...

Ερ. Αλιείας.

Απ. Ναι. Αλλά εντάξει, αφού του αρέσει αυτή η ζωή δε...

Ερ. Τι ενδιαφερθήκατε να κάνετε;

Απ. Εντάξει, αυτά δε θέλω να τα λέω τώρα γιατί δεν είναι θέμα... ό,τι κάνεις μην το λες, δε θέλω να λέω σε συνεντεύξεις τέτοια πράγματα.

Ερ. Όχι. Έχει σημασία γιατί ... κάποιος φορέας από 'δω κανείς δεν ασχολήθηκε;

Απ. Κύριε Μανώλη, δεν ασχολήθηκε, και ν' ασχοληθεί είναι ο άνθρωπος τέτοιος, δε μπορείς να του κάνεις ... δηλαδή θα βρεις και το μπελά σου από πάνω, πώς να στο πω τώρα να το καταλάβεις; Τραβά μια ιστορία στην πλάτη του μεγάλη αλλά δε... Επήγανε σε μαγαζί τότε ντύσανε, τότε στολίσανε, του δώσανε ρούχα, του δώσανε... την άλλη μέρα πάλι κυκλοφόρησε αυτός με τα ίδια. Μπορεί να τα πούλησε κιόλας, δεν ξέρω. Κατάλαβες; Τέλος πάντων, άστο...

Ερ. Ο Καρεκλός ο πατέρας εκείνη την εποχή, οι λυράρηδες βγάζανε χρήματα;

Απ. Κοίταξε, δε μπορώ να σου λέω πράγματα που 'ναι αβάσιμα. Αυτό μπορούν να στο πουν πιο παλιοί ανδρώποι που να θυμούνται πολύ καλύτερα. Κατάλαβες; Πιστεύω ότι βγάζανε. Εδώ ήταν ο Λαγός απ' τα Περβόλια ήταν ο Λαγός, ο Μανώλης ο συγχωρεμένος, ένας άλλος μεγάλος καλλιτέχνης κι αυτός, ο οποίος έκαμε κι οικογένεια όμορφη και τα παιδιά του και τα σπίτια τωνα και χίλια δυο. Πιστεύω ότι βγάνανε...

Ερ. Ο Λαγός είχε επάγγελμα εκτός από τη λύρα;

Απ. Δε ξέρω κύριε Μανώλη.

Ερ. Δε ξέρεις.

Ερ. Ξέρετε περίπου πότε πέθανε;

Απ. Ποιος;

Ερ. Ο Λαγός;

Απ. Δεν πρέπει να 'ναι πολλά χρόνια, δηλαδή το '85, '86 κάπου, αν δεν κάνω λάθος.

- Ερ. Τον είχατε ακούσει εσείς;
- Απ. Όχι. Ποτέ.
- Ερ. Γενικότερα στην περιοχή, εκτός απ' το χωριό σου, στην περιοχή του Ρεδύμνου ποιους λυράρηδες παλιούς άκουγες εσύ όταν ήσουν μικρός;
- Απ. Λυράρηδες παλιούς;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Όσους ζούσαν και τους πρόλαβα τους άκουγα γιατί ήταν ο πατέρας μου σε σινάφι τέτοιο από...
- Ερ. Πες μας ονόματα.
- Απ. Κατ' αρχήν ένας που τον είχα... και με μεγάλωσε στα χέρια του στα πόδια του ήταν ο Φουσταλιεράκης ο Στέλιος. Ο ρολογάς. Έκανε η μάνα μου δίπλα ένα μαγαζί, ανθοπωλείο, στο μαγαζί του, στο ρολογάδικο. Και είμαστε πολύ... Δηλαδή τότε θυμάμαι πάρα - πάρα πολύ καλά. Όχι τότε θυμάμαι, τον έζησα καλά.
- Ερ. Ποιον θεωρείτε έτσι δάσκαλό σας; Πώς έγινε και ξεκινήσατε να μαθαίνετε λύρα; Πήγατε σε κάποιον;
- Απ. Ξεκίνησα δειλά - δειλά μόνος μου, μετά έμενε δίπλα στο μαγαζί της μητέρας μου, σας λέω τώρα έμενε ο Σηφογιωργάκης ο Σπύρος, είχε κατεθεί τότε από την Αθήνα και μου 'δειξε λίγο δυο - τρία κομμάτια, θυμάμαι την Εαστεριά, τα κλασικά. Μετά μόνος μου. Δεν είχα κανένα... Ότι μπορούσα να παίρνω απ' τον καθένα. Ερχότανε στο μαγαζί μετά ο συχωρεμένος ο Μουντάκης ο Κώστας, ο Θανάσης ο Σκορδαλός, όλοι δηλαδή και ό,τι μπορούσα έπαιρνα απ' τον καθένα. Ρωτούσα πάντα κι ακόμη ρωτάω. Να μπορέσω να πάρω κάτι θα το πάρω.
- Ερ. Και πώς προχωρούσες εσύ έτσι τη λύρα, έπαιρνες κάτι... τι ακριβώς έκανες;
- Απ. Μόνος μου. Δεν έβαλα ποτέ κατ' αρχήν δε ξέρω αν το 'χουνε κάνει άλλοι και το κάνουνε πολλοί, εγώ δεν έχω βάλει ποτέ ένα κασετόφωνο να κάτσω να...
- Ερ. Αυτό θέλουμε να μας πεις.
- Απ. Όχι, ποτέ.
- Ερ. Δηλαδή πώς; Όταν λες μόνος σου, τι έκανες;

Απ. Μόνος μου. Ότι κομμάτι άκουγα από τον τάδε το ‘παιρνα και προσπαθούσα μόνος μου να το παίξω όπως μπορούσα, και γι’ αυτό τα παίζω με πολλές διαφορετικές παραλλαγές εγώ. Και πιστεύω ότι με βοήθησε κι αυτό πάρα πολύ γιατί δεν μιμήθηκα κάποιο συγκεκριμένο. Δε μιμήθηκα κάποιο συγκεκριμένο ποτέ. Ενώ υπάρχουνε, εδώ στο Ρέθυμνο πάρα πολλά παιδιά στην ηλικία μου και μικρότερα που είναι φοβεροί παίχτες αλλά τους έχει καθηλώσει που μιμούνται μόνο Σκορδαλό. Προσπαθούν να μιμηθούν Σκορδαλό. Ή προσπαθούν να μιμηθούνε Μουντάκη. Ή προσπαθούνε... Δεν παίζουν τίποτ’ άλλο.

Ερ. Δηλαδή, ας πούμε άκουγες εσύ μια μελωδία ένα βράδυ κάπου, την θυμόσουνα την επομένη και... πώς γινόταν;

Απ. Δεν την άκουγα ... Ο πατέρας μου μετά το μαγαζί το γύρισε σε δισκάδικο, δίσκους, κασέτες, τέτοια πράγματα. Δούλευα μες το μαγαζί, έγραφα ‘γω εγγραφές, τέτοια πράγματα και μου ‘κανε πάρα πολύ καλό γιατί είχα και πολλά ακούσματα εκεί. Και μετά το βράδυ πήγαινα σπίτι μου δηλαδή εγώ, στο σπίτι μας, ότι, ότι κομμάτι μ’ άρεσε κι αυτό προσπαθούσα με το αυτί μου, ότι είχα κρατήσει από το άκουσμα το πρωινό τέλος πάντων.

Ερ. Ο πατέρας σας ζει;

Απ. Όχι, έχει πεθάνει.

Ερ. Το μαγαζί υπάρχει;

Απ. Όχι, υπάρχει το αρχείο του μαγαζιού που το έχω εγώ, έχω φτιάξει ένα χώρο και το έχω.

Ερ. Τώρα τι είναι αυτό το μαγαζί;

Απ. Τίποτα. Το οίκημα;

Ερ. Ναι.

Απ. Το οίκημα είναι χρυσοχοείο νομίζω. Δεν ήτανε δικό μας το οίκημα, το νοικιάζαμε.

Ερ. Εάν σας ρωτούσανε, ποιόν θεωρείτε έτσι πρότυπό σας στα πρώτα χρόνια που ξεκινήσατε λύρα ποιόν θα λέγατε; Θα διαλέγατε κάποιον ή είναι πολλοί αυτοί που σας επηρέασαν στα πρώτα βήματα;

Απ. Πολλοί. Κι εγώ σου είπα, έτσι, έχω ένα διαφορετικό χαρακτήρα ανθρώπου, θεωρώ ότι καθέννας είναι πρότυπο στον εαυτό του. Για μένα πρότυπα δεν

υπάρχουν. Δηλαδή την ίδια αξία που έχει ο Μουντάκης για μένα έχει ο Σκορδαλός, την ίδια κι ο Κλάδος, την ίδια όλοι, διότι ο καθένας είχε το δικό του χρώμα που δυστυχώς σήμερα δεν υπάρχει. Σπάνια δηλαδή. Δηλαδή ακούς το Σκορδαλό και καταλαβαίνεις πριν να μιλήσει ότι αυτός είναι Σκορδαλός, αυτός είν' ο Μουντάκης.

Ερ. Ως παιδί δε θέλατε να μοιάσετε σε κάποιον συγκεκριμένο; Να λέγατε ας πούμε «α! να του 'μοιάζα μωρέ όταν μεγαλώσω να παίζω έτσι»...

Απ. Κοίταξε, μακάρι να 'μοιάζα στον Μουντάκη και μακάρι να 'μοιάζα στο Σκορδαλό, μακάρι να 'μοιάζα και στον Κλάδο, αυτοί οι ανθρωποι δε... εντάξει.

Ερ. Αν σας λέγαμε έτσι κάποιον να ξεχωρίστε σα δάσκαλό σας; Θα λέγατε ότι υπήρχε κάποιος που σας... που τον θεωρείτε δάσκαλο;

Απ. Κοίταξε, όλους τους εκτιμώ και τους θεωρώ δασκάλους αυτούς που σου λέω. Δεν έκατσα συγκεκριμένα με κάποιον, να πάω σε μια σχολή, να τον έχω συνέχεια από πάνω στο πλευρό μου για να πω ξέρεις εγώ..., εκεί. Όλους αυτούς τους θεωρώ δάσκαλους, είναι ανθρωποι που βέβαια έχουνε μεγαλουργήσει και τους ζηλεύω και μακάρι να έφτανα στο είκοσι τοις εκατό.

Ερ. Με το Γιάννη Μαρκογιάννη πότε γνωριστήκατε;

Απ. Παιδί ήμουνα. Αυτός ήτανε πολύ φίλος οικογενειακός μας... παιδί. Τώρα σου μιλάω για λύρες, έτσι που με ρωτούσες, γιατί στο Γιάννη το Μαρκογιάννη χρωστάω πάρα πολλά. Στο Γιάννη το Μαρκογιάννη δηλαδή, πλέον όταν άρχισα να παίζω δύο, τρία, πέντε, δέκα σκοπούς μετά ήταν αυτός που ήρθε με το λαγούτο και με στήριξε για να προχωρήσω και για όλα - όλα αυτά.

Ερ. Ήτανε φίλος της οικογένειάς σας;

Απ. Ναι, ναι. Πάρα πολύ με τον πατέρα μου και τη μάνα μου.

Ερ. Όταν λέτε σας στήριξε δηλαδή τι έκανε, σας έδειχνε πράγματα;

Απ. Έφευγα απ' το χρόνο εγώ σε ορισμένα κομμάτια, ήρθε κάτω μου λέει «κάτσε 'δω», μ' έπιασε με το λαγούτο, έπαιξα, πρώτη φορά που παίζαμε με λαγούτο ήταν με το Μαρκογιάννη εγώ. Ήτανε μεγάλο πράγμα.

Ερ. Ποια ηλικία είχατε τότε;

- Απ. Δεκαπέντε, δεκαέξι χρονώ. Δεκαπεντέμισι...
- Ερ. Και τι γινόταν, σας διόρθωνε;
- Απ. Ε, βέβαια. Λες να τον διόρθωνα 'γω;
- Ερ. Σας έλεγε δηλαδή «δεν το παίζεις σωστά» όσον αφορά τι;
- Απ. Και τα κομμάτια μου 'δειχνε και πολλά κομμάτια που μπορεί κάπου ίσως να τα 'παιζα λάθος και μου 'δωσε να καταλάβω ποια η διαφορά από νότες σε νότες από κομμάτι, ή μου 'δωσε το ρυθμό, κατ' αρχήν, κάπου έχανα το ρυθμό που παίζει πολύ σημασία στο χορό, τέτοια πράματα.
- Ερ. Κι από τότε με το Μαρκογιάννη συνεχίσατε και παίζατε κάπου - κάπου ή ...
- Απ. Ναι, παίζαμε ως κι αν είχα κάνα γλεντάκι, παίζαμε, βέβαια. Και τον πρώτο δίσκο μαζί τότε γράψαμε.
- Ερ. Πότε έπαιξες για πρώτη φορά σε γλέντι σαν Στέλιος Μπικιάκης; Να κρατήσεις εσύ όλο το γλέντι;
- Απ. Πρώτη φορά έπαιξα στην παραλία στο Ρέθυμνο σ' ένα μαγαζί κι έπαιρνα τέσσερα κατοστάρικα τη βραδιά.
(Γελάει)
Κάθε βράδυ.
- Ερ. Σε τι ηλικία;
- Απ. Είχαν έρθει τουρίστες, με είχαν εκεί απ' έξω σ' ένα πάγκο ...
- Ερ. Σε τι ηλικία;
- Απ. Ε, δεκαέξι χρονώ.
- Ερ. Συγγνώμη, είπατε ότι σας είχαν απ' έξω από το μαγαζί;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Δεν παίζατε μέσα λύρα;
- Απ. Όχι, όχι. Καλοκαίρι τώρα και μάλλον για τον τουρισμό τότε, ναι.
- Ερ. Και παίζατε με συνοδεία λαούτου;
- Απ. Ναι. Με τον Αντρέα τον Χατζηδάκη, ένα παιδί στην ηλικία μου τότε.
- Ερ. Σας ρίχνανε από έξω χρήματα ή όχι;
- Απ. Όχι, όχι.
- Ερ. Απλά ήτανε δηλαδή έτσι αβανταδόρικα...
- Απ. Ναι, ναι.

- Ερ. Και μέσα τι είχα; Είχε όργανα άλλα;
- Απ. Όχι.
- Ερ. Δηλαδή άκουγαν τη μουσική απ' έξω και μέσα...
- Απ. Σαν καφενο-ταβέρνα τέλος πάντων ήτανε ναι, τίποτα, έξω, έξω. Κατ' αρχήν τα μαγαζιά στην παραλία εδώ στο Ρέθυμνο μέσα δεν έχουνε χώρο. Αυτό το συγκεκριμένο δεν είχε. Έχουν έξω τις καρέκλες.
- Ερ. Ποιο μαγαζί ήταν;
- Απ. Δεν το θυμάμαι τώρα. Δεν το θυμάμαι καθόλου.
- Ερ. Δεν υπάρχει τώρα δηλαδή.
- Απ. Υπάρχει ο χώρος αλλά το 'χουν κάνει τώρα καφετέριες, δε ξέρω πού... μάλλον...
- Ερ. Ποια καφετέρια είναι απ' αυτές που είναι τώρα;
- Απ. Προς το Κρι - Κρι, χαμηλά είναι, δηλαδή προς την πλατεία... Ναι, δεν θυμάμαι. Ε, μετά ξεκίνησα στην Αμνάτου θυμάμαι σ' ένα γάμο...
- Ερ. Σε γάμο πότε σε φωνάξανε για πρώτη φορά;
- Απ. Δεκαεφτά χρονώ θα ήμουνα, κάπου εκεί, ναι, κάπου εκεί.
- Ερ. Και πώς έγινε και σας καλέσανε;
- Απ. Δεν ξέρω, μάλλον δε θα βρήκαν άλλο και πήραν εμένα.
(Γελάει)
- Ερ. Αυτοί που σε καλέσανε δηλαδή ήτανε άνθρωποι που δεν τους ήξερες;
- Απ. Όχι, δεν τους ήξερα, ναι, ναι, δεν τους ήξερα. Μάλλον θα 'ταν η μέρα κρίσιμη και ψάξανε πολλούς και βρήκαν και πήραν εμένα.
- Ερ. Καλά.
- Ερ. Και με ποιον πήγατε μαζί εκεί;
- Απ. Πάλι με τον Αντρέα το Χατζηδάκη, αυτό το παιδί. Ε, τώρα είναι μεγαλύτερός μου βέβαια, ναι...
- Ερ. Δηλαδή έπαιζες μ' ένα λαούτο;
- Απ. Μ' ένα λαούτο, ναι.
- Ερ. Πότε έπαιζες για πρώτη φορά με δύο λαούτα;
- Απ. Με δύο λαούτα... πριν πάω φαντάρος μάλλον πρέπει.
- Ερ. Σε μαγαζί δηλαδή;
- Απ. Ναι, σε μαγαζάκια εδώ νομίζω. Ναι, ναι.

- Ερ. Θεωρείτε τον εαυτό σας επαγγελματία, ημιεπαγγελματία...
- Απ. Κοίταξε, τώρα, από 'δω και πέρα ζω απ' αυτή τη δουλειά. Ζω απ' αυτή τη δουλειά. Τώρα επαγγελματίας δε ξέρω τι σημαίνει. Εγώ μπορώ να σου πω πως πιο πολύ θεωρούμαι ερασιτέχνης. Γιατί είμαι εραστής της τέχνης. Μ' αρέσει, γουστάρω αυτό που κάνω δε... αλλά ζω κι απ' αυτή τη δουλειά, τώρα πλέον. Όχι τώρα, έκανα τον επιχειρηματία με ορισμένα μαγαζιά αλλά δε... με τραβούσε το όργανο και δεν τα κοίταζα και φαλιρίσανε όλα.
- Ερ. Όταν λέτε τώρα επιχειρηματίας, σε τι μαγαζιά;
- Απ. Ε, τουριστικά είδη... το μαγαζί του πατέρα μου με τις κασέτες ένα διάστημα, αλλά δεν... Άνοιγα 12:00, 1:00 η ώρα το μεσημέρι όταν περίπου κλείναν οι άλλοι. Και σταμάτησα, εντάξει.
- Ερ. Πότε θεωρήσατε έτσι τον εαυτό σας ότι είναι ικανός λυράρης;
- Απ. Ακόμη δεν τον θεωρώ.
- Ερ. Γιατί;
- Απ. Έτσι.
- Ερ. Τι σας λείπει;
- Απ. Υπάρχουν πολλά πράγματα που θα ήθελα να τα κάνω και δε μπορώ πάνω στο όργανο. Μπορούνε άλλοι καλύτερα από μένα.
- Ερ. Τι είναι αυτό που θα θέλατε να κάνετε και δε μπορείτε;
- Απ. Αυτό το ξέρω εγώ. Δε μπορώ να στο αναλύσω. Εντάξει και πιστεύω πως αυτός που θεωρεί τον εαυτό του φταγμένο λυράρη ή ό,τι όργανο κι αν παίζει το παιχνίδι το 'χει χάσει. Γι' αυτό εγώ δε θεωρώ... Πάντα ψάχνομαι.
- Ερ. Στο σπίτι μόνος σας παίζετε;
- Απ. Συνέχεια, συνέχεια, όταν έχω χρόνο.
- Ερ. Νομίζετε ότι η δουλειά είναι που φτιάχνει ένα λυράρη ας πούμε καλό;
- Απ. Πολλά πράγματα, δεν είναι μόνο η δουλειά. Ο κοινωνικός τρόπος που έχεις στον κόσμο απ' έξω, πώς χρησιμοποιείς και τον τρόπο σου και στη δουλειά σου επάνω, τον τρόπο της μαντινάδας και τι μαντινάδες χρησιμοποιείς, αν έχεις τη δυνατότητα να γράφεις μόνος σου είναι ένα μεγάλο, είναι ένα πάρα πολύ μεγάλο, εμένα μου 'χει δώσει ο Θεός αυτό το χάρισμα και ευτυχώς έχω το χάρισμα της πένας, μπορώ να κάτσω να γράψω, δηλαδή όλα μου τα

κομμάτια και όλες μου οι δισκογραφίες είναι δικά μου. Αν αφαιρέσεις δυο - τρία που μου χουνε δώσει κάποιος μουσικοί από... σαν στίχοι εννοώ.

Ερ. Εσείς είσαστε ένας άνθρωπος που έχετε πέραση, ας το πω έτσι στην νεολαία κι απ' την άλλη πλευρά σας ακούσαμε μέσα και παίζατε έτσι και πολύ παραδοσιακά και παραδοσιακούς σκοπούς και το άκουσμά σας ήτανε «παραδοσιακό» ας το πούμε έτσι και το σχήμα σας ήτανε με δύο θηρία ας πούμε της κρητικής μουσικής, τον Μαρκογιάννη και τον Φραγκιαδάκη τον Μιχάλη, απ' την άλλη πλευρά έχετε ένα σχήμα όπου βάζετε ντραμς, βάζετε κλαρίνο... Πώς τα συνδυάζετε αυτά;

Απ. Έχω ασχοληθεί και με το λαϊκό τραγούδι. Έχω κάνει δίσκο λαϊκό, έχω κάνει λαϊκό δίσκο ο οποίος έχει πετύχει πάρα πάρα πολύ και τελευταία το χει τραγουδήσει κι ο Σφακιανάκης ο Νότης ένα τραγούδι μου *Τα γενέθλια*. Και ήμουν από τους... τότε όταν έκανα το πρώτο βήμα για να κάμω, έκαμα πρώτα στη MINOS ένα μαζί σινγκλ με τέσσερα λαϊκά. Λαϊκά τώρα φανταστείτε... μη φανταστείτε τίποτα από τα εντελώς σκυλάδικα να τα πούμε έτσι, λαϊκά... σοβαρά τραγούδια, αλλά εμένα δε μ' αρέσει η λέξη έντεχνο. Γι' αυτό δεν την αναφέρω. Γιατί δεν υπάρχει έντεχνο και άτεχνο.

Ερ. Έτσι.

Απ. Δηλαδή τα «σκυλάδικα», αυτοί που παίζουνε μέσα παίζουνε άτεχνα; Δεν το κατάλαβα. Είναι φοβεροί μουσικοί. Απλά δε μ' αρέσει η έννοια. Αυτό το λένε κάτι βαριές κουλτούρες κι αυτοί που το παίζουνε... εγώ δε ... Τέλος πάντων. Προσπαδώ πάντως όταν θα παίξω, γι' αυτό ήρθα κι εδώ σήμερα και με το ... επειδή θα μείνει για το αρχείο του Πανεπιστημίου γι' αυτή τη δουλειά που κάνετε που είναι σημαντική, ήθελα να παίξω με τα λαγούτα σκέτα το οποίο εγώ υπέφερα βέβαια. Σας το λέω καθαρά. Υπέφερα διότι έχω τόσα χρόνια να παίξω με δύο λαγούτα σκέτα χωρίς συνοδεία, σιγόντο δηλαδή και ήμουνα πάρα - πάρα πολύ κουμπωμένος αλλά δεν ήθελα τώρα να του πω του γιατρού ούτε του κυρ-Μανώλη να αυτό... Για μένα παιδιά όπου δεν υπάρχει σιγόντο, ορχήστρα με σιγόντο στον κόσμο, δεν υπάρχει πουθενά. Είναι μόνο στα κρητικά κι αυτό γινότανε κάποτε για οικονομικούς λόγους με το ένα λαγούτο που λέει κι ο κυρ-Μανώλης τώρα. Ήτανε μόνο και μόνο να τα μοιραστούμε. Εγώ δηλαδή με τα έξι άτομα

κάθε βραδιά που δουλεύω το πενήντα τοις εκατό πάει στους ανθρώπους αυτούς. Αν θα 'παιζα μ' ένα λαγούτο θα 'παιρνα το ογδόντα τοις εκατό, το ενενήντα. Κατάλαβες; Εγώ πιστεύω, γιατί μ' αρέσει να τα λέω τα πράγματα όπως είναι, ότι και όλοι οι παλιοί που παίζανε μ' ένα λαγούτο το κάνανε για θέμα οικονομικό, καθαρά οικονομικό. Βαρύ ακούγεται αλλά έτσι είναι.

Ερ. Εσείς ήρθατε εδώ να γράψετε σήμερα με τους δύο αυτούς λαουτιέρηδες. Γιατί δεν ήρθατε να γράψετε με το σχήμα σας όπως παίζετε;

Απ. Δεν ήρθα επειδή θα μείνει στο Πανεπιστήμιο τώρα, επειδή είναι στο Πανεπιστήμιο διότι κατ' αρχήν άμα τους φέρω... δε μπορούσαμε να κάνουμε ηχογράφιση εδώ με όλους μαζί, με κρουστά...;

Ερ. Ποιο όργανο σας έλειπε από το σχήμα πιο πολύ: Η κιθάρα; Το τουμπερλέκι;

Απ. Μου λείπανε, ναι.

Ερ. Και τα δύο; Και το κρουστό δηλαδή και η κιθάρα;

Απ. Ε, ναι.

Ερ. Με το κλαρίνο πώς συνεργάστηκες; Πώς έγινε;

Απ. Κύριε Μανώλη έκαμα ένα δίσκο πριν τρία χρόνια, έχει τίτλο «Παρέα με την Κρήτη, μια βόλτα στην Ελλάδα». «Παρέα με την Κρήτη μια βόλτα στην Ελλάδα». Είναι διπλός. Ο ένας λοιπόν είναι... ο ένας είναι με κρητικά δικά μου τραγούδια καινούργια και ο άλλος είναι με τραγούδια που μ' αρέσανε απ' όλη την Ελλάδα. Μωρή κοντούλα λεμονιά, στα τέσσερα, τσάμικα, νησιώτικα, όλα αυτά και με τα όργανα τωνα βέβαια, όπως τα παίζουσε αυτοί, όχι με λύρα. Με κλαρίνα, με αυτά. Έτυχε λοιπόν και πέρασε και αναγκάστηκα, μου τα ζητούσανε στο αυτό και αναγκάστηκα να πάρω κλαρίνο, δε μπορούσα να μη...

Ερ. Για να καταλάβω. Εσείς δηλαδή δεν παίζατε λύρα σ' αυτόν το δίσκο. Ήταν ένα διπλό cd όπου στο ένα cd παίζατε λύρα με το συγκρότημά σας...;

Απ. Κρητικά, ναι, και στο άλλο είναι τραγούδια απ' όλη την Ελλάδα.

Ερ. Τα οποία τα έπαιζαν ποιοι; Εσείς παίζατε κάποιο όργανο εκεί;

Απ. Όχι, όχι.

Ερ. Μόνο τραγουδούσες δηλαδή;

- Απ. Μόνο τραγουδούσα, ναι.
- Ερ. Και είχατε ανθρώπους που παίζανε ας πούμε κλαρίνο, ζουρνά και τέτοια;
- Απ. Ε, βέβαια από πάνω, ναι.
- Ερ. Πώς τους βρήκες αυτούς;
- Απ. Δια μέσου του Γιάννη του Γιοκαρίνη, ένας φίλος μουσικός που είν' απάνω και μ' έχει βοηθήσει πολύ, ο ροκάς, ο Γιάννης ο Γιοκαρίνης, ο γνωστός.
- Ερ. Ναι. Και γιατί κάνατε αυτό το πάντρεμα των δύο δίσκων; Πώς δηλαδή σας ήρθε η ιδέα;
- Απ. Θα σου πω. Κατ' αρχήν το 'θελα, εγώ. Γιατί απ' όλη την Ελλάδα υπάρχουνε πάρα πολλά τραγούδια που εκφράζουνε εμένα. Έτσι; Αλλά κι απ' αυτά που έχω διαβάσει, από δημοτική μουσ... από δημοτικά τραγούδια, γιατί διαβάζω πάρα πολύ, ασχέτως αν δεν τέλειωσα το δημοτικό, δεν κοιμάμαι αν δε διαβάζω το πρωί, έχω συναντήσει τραγούδια που ενώ είναι... τότε ήτανε δύσκολη η μετακίνηση από Κρήτη για Αθήνα εκείνα τα χρόνια, γιατί έχω βιβλία του 1820, έχω κάτι φοβερά βιβλία και αρχεία με δημοτικά τραγούδια και βλέπω τραγούδια που είναι κοινά, διαφέρουνε σε λίγα σημεία οι στίχοι, δηλαδή, που σημαίνει ότι μουσικά υπάρχει, υπήρχε κάποια επικοινωνία ... Δε ξέρω το χεις συναντήσει κύριε Μανώλη αυτό;
- Ερ. Σωστά. Και σαν συμπέρασμα το δέχομαι ότι η παράδοσή μας είναι ενιαία.
- Απ. Βλέπω τραγούδια που είναι πάρα πολύ κοινά δηλαδή ένα ριζιτικό δικό μας τέλος πάντων υπάρχει και πάνω με μια λίγη παραλλαγή δυο - τρεις λέξεις μέσα. Πολλά, πολλά, πολλά τραγούδια. Στην Ήπειρο, στην υπόλοιπη Ελλάδα, σε πολλά σημεία.
- Ερ. Βλέπετε περισσότερο τον ίδιο στίχο κι από πάνω άλλη μουσική;
- Απ. Ναι, άλλη μουσική. Άλλη μουσική. Βέβαια.
- Ερ. Και πώς έγινε αυτό το πάντρεμα; Δηλαδή γιατί επιλέξατε να κάνετε ένα cd όπου στο ένα θα 'χει πανελλήνια ας πούμε τραγούδια και στο άλλο κρητικά;
- Απ. Πού είναι το παράξενο δηλαδή; Εσύ το παράξενο πού το βλέπεις;
- Ερ. Πιο λογικό δε θα 'τανε να βγάλετε ένα cd μόνος σας; Το χουνε κάνει αυτό που κάνατε εσείς με το cd με τα τσάμικα άλλοι συνάδελφοι, άλλοι λυράρηδες είτε παλαιότεροι είτε νέοι;

- Απ. Όχι, δε ξέρω και δε μ' απασχολεί.
- Ερ. Αυτό λέω, πώς σας ήρθε η ιδέα;
- Απ. Έτσι, αφού το 'θελα. Μ' άρεσε και το 'κανα.
- Ερ. Κι όταν λέτε τσάμικα ας πούμε ποιο τσάμικο; Θυμάστε;
- Απ. Ναι, τη Διαμάντω. Θες να στην τραγουδήσω;
(Γελάει)
- Ερ. Όχι, την ξέρω.
- Ερ. Στο πρόγραμμά σας τώρα με το συγκρότημα όταν παίζει το κλαρίνο εσείς δεν παίζετε και μαζί;
- Απ. Και μαζί.
- Ερ. Τραγουδάτε ή παίζετε και λύρα;
- Απ. Και λύρα. Ορισμένα τραγούδια τα 'χουμε δέσει κι είναι πάρα πολύ ωραία, δηλαδή...
- Ερ. Στα κρητικά συμμετέχει το κλαρίνο;
- Απ. Όχι.
- Ερ. Όχι. Σε ποια τραγούδια βάζετε έτσι κλαρίνο, ντραμς;
- Απ. Εγώ έχω πάρα πολλά τραγούδια, έχω γράψει κατ' αρχήν έντεκα δίσκους.
- Ερ. Θα μας τους πείτε σε λίγο αλλά έτσι...
- Απ. Έχω πολλά τραγούδια τα οποία είναι αργά, slow, έτσι σαν... πώς να στο πω τώρα, πώς να σου εξηγήσω και έχω χρησιμοποιήσει κλαρίνο μέσα στη δισκογραφία και παίζει αυτά, δικά μου τραγούδια.
- Ερ. Τα δύο λαούτα τα χρησιμοποιείτε και στα τραγούδια που λέτε τα slow ας πούμε τα πιο αργά και στα κρητικά;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Το κάθε λαούτο σας έχει κάποιο συγκεκριμένο ρόλο, ο κάθε λαουτιέρης;
- Απ. Ναι. Στη δουλειά μου ναι. Το ένα είναι βούρτσα που λέμε πάνω - κάτω και ο άλλος σολάρει.
- Ερ. Αυτός που σολάρει πού κάθεται; Δεξιά σας, αριστερά σας, παραδίπλα;
- Απ. Αριστερά μου όπως είναι το στήσιμο το σύνηδες που λένε το πρώτο λαούτο αριστερά, αλλά εντάξει δεν έχει σημασία. Πάλι σε συναυλιακές βραδιές μπορεί να κάθεται πίσω.

- Ερ. Θέλετε να μας πείτε έτσι τα όργανα με ποια σειρά τα τοποθετείτε ας πούμε; Κατ' αρχήν είστε σε μία ευθεία και οι έξι; Σε πάλκο;
- Απ. Σε πανηγύρια ναι.
- Ερ. Σε πανηγύρια. Σε μαγαζιά παίζετε;
- Απ. Ε, πώς δε παίζουμε;
- Ερ. Θέλετε να μας πείτε έτσι αν υπάρχει κάποια ας πούμε η πιο συνηθισμένη σειρά με την οποία κάθονται οι οργανοπαίχτες;
- Απ. Κοίταξε να δεις, αναλόγως, είναι και μαγαζιά που πάμε που έχουνε διαφορετική πίστα και καθόμαστε μπρος πίσω. Συνήθως καθόμαστε πρώτο λαούτο, κρουστά, εγώ, δεύτερο λαούτο, κιθάρα, μπάσο.
- Ερ. Τα ντραμς;
- Απ. Παίζει σημασία το στήσιμο σ' ένα...;
- Ερ. Όχι, ρωτάω για να μάθουμε.
- Απ. Όχι, εγώ πιστεύω ότι δεν παίζει σημασία.
- Ερ. Αυτό το στήσιμο το αλλάζετε κάθε φορά που κάνετε...
- Απ. Αν καμιά φορά ο χώρος είναι μικρότερος, είναι λίγο διαφορετικός, το αλλάζω.
- Ερ. Τι σκοπούς έχετε βγάλει;
- Απ. Τι σκοπούς έχουμε βγάλει; Από κρητικά εγώ;
- Ερ. Κι από κρητικά κι από άλλα.
- Απ. Και συρτά έχω βγάλει και κοντυλιές έχω βγάλει, ε...
- Ερ. Οι κοντυλιές που παίζατε μέσα ήταν δικές σας;
- Απ. Όχι, όχι, παραδοσιακοί.
- Ερ. Εάν σας λέγανε ποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα έχει ο Μπικάκης ο Στέλιος, δηλαδή περιγράψτε έτσι τον λυράρη Μπικάκη, τι θα λέγατε;
- Απ. Διχασμένη προσωπικότητα.
(Γελάει)
- Ερ. Το λέτε και γελάτε, χαμογελάτε, γιατί;
- Απ. Γιατί έτσι είμαι.
- Ερ. Δηλαδή; Διχασμένη είναι δύο πράγματα.
- Απ. Ναι. Απ' την καλή έννοια το λέω εγώ.
- Ερ. Ναι. Κατάλαβα. Εννοείς μουσικά δηλαδή;

- Απ. Ασυμβίβαστος και διχασμένη προσωπικότητα. Δηλαδή: αυτό που θα μου κατέβει, αυτό θα κάνω. Δεν αλλάζει η άποψή μου. Και το «διχασμένη» το λέω γιατί μπορώ δηλαδή να χρησιμοποιήσω σε μια βραδιά απ' όλη την Ελλάδα τραγούδια, απ' όλη την Ελλάδα τραγούδια και να περάσουν στον κόσμο, σ' αυτόν που διασκεδάζει. Ενώ αν... πιστεύω αν το πει κάποιος άλλος θα φανούνε ξεκρέμαστα όπως μου λέει τώρα η Ειρήνη... Το κατάλαβες αυτό το πράγμα κύριε Μανώλη;
- Ερ. Ναι, το κατάλαβα. Εγώ θα ήθελα να κάνω μια ερώτηση κι επειδή έλειψα για λίγο.
- Ερ. Τι εννοούσατε προηγουμένως ότι κάποιος ας πούμε θα τα νομίσει ξεκρέμαστα;
- Απ. Θέλω να σου πω ότι εγώ μπορώ ν' ακούσεις σε μια βραδιά που θα δουλεύω σ' ένα μαγαζί, σαν όνομα Στέλιος Μπικιάκης, από τον Ροδινό μέχρι το πιο βαρύ κρητικό, μέχρι μπορείς ν' ακούσεις και Νικόλα Ασημο. Και Παπακωνσταντίνου. Κι αυτό σου λέω είμαι διχασμένη προσωπικότητα στη δουλειά μου απάνω.
- Ερ. Και γιατί είπατε και «ασυμβίβαστος»;
- Απ. Γιατί δε συμβιβάζομαι σ' αυτό που θέλω να κάνω με το κεφάλι μου θα το κάνω, δε συμβιβάζομαι στη συμβουλή κάποιου, κάποιου πως «ξέρεις, αυτό, η μαντινάδα τέλος πάντων δεν είναι καλή, μην την πεις» σε μια δισκογραφία ή δεν είναι... Εγώ θα το κάνω αυτό που θέλω εγώ.
- Ερ. Σας έχουνε πει, έτσι τέτοια σχόλια; Έχετε ακούσει τέτοια σχόλια;
- Απ. Πώς δεν έχω ακούσει;
- Ερ. Από μουσικούς ή από άσχετους;
- Απ. Εγώ αυτά που έχω ακούσει ίσως δεν τα έχει ακούσει κανείς. Γιατί εγώ όταν έγραφα τότε στον πρώτο μου δίσκο το «Παρανομία μου», ένα τραγούδι που θεωρήθηκα ο σκυλάς της κρητικής μουσικής και ότι εγώ εξεφτίλισα την κρητική μουσική και όλα αυτά...
- Ερ. Ναι, ε;
- Ερ. Ποια χρονιά είχε γίνει αυτό;
- Απ. '86.
- Ερ. Ο πρώτος σου δίσκος το '86;

- Απ. Έγραφα εκεί ένα δίσκο πού να περίμενα ότι θα κάνει αυτή την επιτυχία; Αλλά επειδής επούλησε τριάντα χιλιάδες κομμάτια τότε, ήμουν ο κακός κι ο «σκυλάς». Κατάλαβες;
- Ερ. Με τι σχήμα;
- Απ. Κανονικά. Λαούτα και μια κιθάρα τότε.
- Ερ. Δύο λαούτα και μια κιθάρα.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Αργότερα μπήκατε σε ανησυχίες πιο πολλές, εμπλουτίσατε το...
- Ερ. Την ορχήστρα;
- Απ. Ναι, ναι, πολύ αργότερα.
- Ερ. Και τι σκοπούς μέσα είχες;
- Απ. Το συγκεκριμένο που σου λέω είναι καλαματιανό, καλαματιανό ρυθμό.
- Ερ. Ναι. Κι ο υπόλοιπος δίσκος;
- Απ. Ε, συρτά, μαντινάδες, τέτοια πράγματα.
- Ερ. Δικά σας ήτανε αυτά που ηχογραφήσατε όλα;
- Απ. Ναι. Έχω και κάποιους αμανέδες παλιούς που το αναφέρω από κάτω «παραδοσιακό» ή «τάδε».
- Ερ. Το «σκυλάς» ας πούμε, το χαρακτηρισμό «σκυλάς» γιατί σας τον κολλήσανε;
- Απ. Ε, αυτό θα ρωτήσεις τους συναδέλφους του τότε, γιατί δε μου το κόλλησεν ο κόσμος, οι συναδέλφοι μου τότε.
- Ερ. Για τα καλαματιανά το είπανε;
- Απ. Ναι. Αυτοί τώρα το 'χουνε γυρίσει κι ειν' όλοι στο πλευρό μου γύρω - γύρω μου γιατί λέγομαι Μπικάκης τώρα. Τώρα είμ' ο Μπικάκης. Τότε ήμουν ο «σκυλάς».
- Ερ. Συγγνώμη για να καταλάβω. Μου είπατε πριν για ένα καλαματιανό, σε ρυθμό καλαματιανό, αυτό τι ήτανε, γιατί το είπατε;
- Απ. Γιατί έτσι όλος ο κόσμος με κατακρίνει, όλος ο κόσμος με μισεί γιατί «Παράνομα σ' έχω αγαπήσει και παράνομα πονείς κι εσύ. Δε με πειράζουν λόγια κι η παρανομία μου και όλα αυτά». Δεν θεωρούνταν παραδοσιακό, κατάλαβες; Δηλαδή ένα τραγούδι που υπάρχει «μια παντρεμένη αγαπώ κι έχει και δυο παιδάκια ωχ κι αμάν αμάν και ξυλαράκια» είναι διαφορετικά.

Τέλος πάντων, άσε μη με ρωτάς γιατί είμαι κακός γράφεις τέτοια πράματα στη συνέντευξη. Θα γίνω κακός σε λίγο.

Ερ. Το τραγούδι ήταν καλαματιανό, καλαματιανό χορευότανε;

Απ. Ναι, ναι.

Ερ. Άλλοι λυράρηδες προηγουμένως δεν παίζανε καλαματιανά;

Απ. Παίζανε.

Ερ. Συχνά μας λέγανε οι περισσότεροι λυράρηδες ότι... και οι παλιοί ότι ο κόσμος ζητούσε καλαματιανά. Και ο κόσμος συνέθετε, ότι ο λυράρης ήταν υποχρεωμένος να παίζει καλαματιανά.

Απ. Τους πείραξε ο στίχος και η επιτυχία που έκανα τότε. Τους συναδέλφους μου, όχι όλους, κάποιους.

Ερ. Ο στίχος περισσότερο τους ενόχλησε όσον αφορά ποιο στοιχείο; Τον τίτλο *Παρανομία μου*, τι;

Απ. Δεν ξέρω. Ίσως.

Ερ. Και πότε άρχισε να ανατρέπεται αυτή η άποψη; Ή πιστεύετε ότι στον κύκλο σας ας πούμε ακόμη κάτι λένε;

Απ. Όταν πλέον είδανε ότι περνούν τα χρόνια και ο Μπικάκης δεν πέφτει, δε χάνεται αλλά ίσως να σηκώνεται κι ότι ασχολήθηκα κι έγραψα με το *Μαρκοβαγγέλη*, με παραδοσιακούς ανθρώπους απ' τους πιο κλασικούς, ότι εσυνεργάστηκα κάποιο διάστημα με το Γιάννη το *Μαρκόπουλο*, ότι, ότι όλα αυτά, ε, καταλαβαίνανε ότι...

Ερ. Με το *Μαρκόπουλο* τι συνεργασία είχες;

Απ. Είχαμε κάμει μία δύο συναυλίες πριν κάποια χρόνια όταν ήμουνα στην Αθήνα.

Ερ. Τι τραγούδησες;

Απ. Του *Ευλούρη* ορισμένα... *Χίλια μύρια κύματα*, δυο τρία απ' αυτά.

Ερ. Κι έπαιξες και λύρα;

Απ. Ναι.

Ερ. Εσείς τώρα κάνατε κάποιους δίσκους, κάνατε κάποιες καινοτομίες, βάλατε στο καλαματιανό αυτά τα λόγια που 'παμε, αυτή τη *μαντινάδα*, *μαντινάδα* δε ξέρω τι ήτανε...

Απ. Τραγούδι ήτανε.

- Ερ. Δεν ήταν μαντινάδα, τραγούδι. Ποια ανάγκη σας ώδησε να κάνετε καινούργια πράγματα;
- Απ. Δεν υπάρχει. Υπάρχει ανάγκη αναλόγως απ' τη ζήση. Στη χαρά, στη λύπη, κάθε τι που γράφεις κάτι σε... για να ξεκινήσεις ένα τραγούδι να το γράφεις κάτι σε εμπνέει.
- Ερ. Δε γράφατε όμως τραγούδια που να μοιάζουν έτσι σ' αυτά τα ήδη παραδεδομένα ας το πούμε, κάνατε κι ένα βήμα παραπάνω. Αυτό το βήμα...
- Απ. Παραδεδομένα τι εννοείς;
- Ερ. Όχι ότι ήτανε με την παράδοση, δε θέλω να το πάρετε έτσι. Υπήρχαν ας πούμε κάποιοι που γράφανε συρτά. Δεν κάτσατε να γράψετε ένα συρτό. Θέλατε να βάλετε την *Παρανομία*, να εκφραστείτε μέσα από ένα καλαματιανό.
- Απ. Έχω γράψει συρτά. Και όταν ...
- Ερ. Αυτό ήθελα να ρωτήσω Ειρήνη, αυτό ήθελα να ρωτήσω.
- Απ. Έχω γράψει. Δηλαδή το *Μυρίζει γιασεμί* είναι ένα από τα κλασικότερα συρτά που έχω περάσει τα οποία είναι συρτό.
- Ερ. Να το πω διαφορετικά;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Δεν κάτσατε στ' αυγά σας να παίζετε μόνο παραδοσιακά.
- Απ. Και γιατί να κάτσω στ' αυγά μου; Δεν το κατάλαβα.
- Ερ. Αυτό λέω, ποια ανάγκη σας ώδησε να κάνετε ένα βήμα παραπέρα.
- Απ. Μ' αρέσει.
- Ερ. Κατ' αρχήν υπήρχε τέτοιο διάστημα; Αυτό ήθελα να ρωτήσω πριν. Δηλαδή πόσους δίσκους έχεις γράψει;
- Απ. Δώδεκα; Δεκατρείς. Τώρα.
- Ερ. Πώς ξεκίνησες; Ο πρώτος σου δίσκος τι ήτανε;
- Απ. Κρητικός.
- Ερ. Καθαρά;
- Απ. Καθαρά.
- Ερ. Ο δεύτερος;
- Απ. Το ίδιο. Ο δεύτερος ήταν αυτός με τη μεγάλη επιτυχία με το *Παρανομία* μου τότε που σχολιάστηκα λέω που...

- Ερ. Δηλαδή στη δισκογραφική σου...
- Απ. Έβαλα ένα καλαματιανό ρε παιδιά μέσα στα καλαματιανά όπως το 'καναν οι άλλοι, δεν περίμενα ότι θα χει αυτή την επιτυχία να τους πειράξει. Πώς να το πούμε; Δεν το περίμενα, εγώ...
- Ερ. Στη συνέχεια δηλαδή αυτή η δισκογραφία, για πες μας την εξέλιξη της.
- Απ. Ε, μετά έκανα τον τρίτο δίσκο «Τα νυχτέρια» πού χει το Θέμο μέσα, άλλη επιτυχία κι αυτό, καλαματιανό κι αυτό και το Παρηγοριά κι ελπίδα μου, ένα άλλο συρτό που έχω, ε, και προχωρούσαμε.
- Ερ. Δηλαδή η επιτυχία και η ας πούμε αποδοχή σου από τον κόσμο, το βγάλσιμο το δικό σου ήταν από τα καλαματιανά;
- Απ. Την πρώτη φορά ναι. Το Παρανομία μου, ναι. Τα καλαματιανά.
- Ερ. Και τι πιστεύεις ότι ήτανε; Ο στίχος ή ο ρυθμός;
- Απ. Όλα μαζί. Ίσως και τα δύο. Παντρευτήκανε, δέσανε, δε ξέρω τι ήταν κύριε Μανώλη. Δε ξέρεις πώς μπορεί να γίνει επιτυχία.
- Ερ. Και λες εσύ κάποια στιγμή, δεν το 'πες αλλά το αισθάνθηκες δηλαδή ότι πρέπει να γράφεις σ' ένα στυλ που ξεφεύγει κάπως από το καθιερωμένο. Αυτό εννοεί τώρα η Ειρήνη...
- Απ. Άκου να δεις. Δε γράφω ένα στυλ που ξεφεύγει από το καθιερωμένο. Γράφω ό,τι μ' αρέσει χωρίς να ξέρεις αν θα περάσει ή δε θα περάσει. Διότι έχω κάνει δηλαδή καθαρά κρητικά κομμάτια που περάσανε. Που περάσανε.
- Ερ. Και μετά απ' αυτές τις επιτυχίες;
- Απ. Βέβαια.
- Ερ. Έχεις κάνει καθαρά κρητικό δίσκο;
- Απ. Βέβαια. Και μετά από το... κι απ' τη «φυγή» μετά που έκαμα αυτή με το λαϊκό, έκαμα πάλι κρητικό.
- Ερ. Πάλι κρητικό.
- Απ. Βέβαια. Δηλαδή το κάνω πάντα ανά δύο χρόνια. Δηλαδή τη μια θα κάνω τώρα που... τη μια θα κάνω ένα λαϊκό την άλλη θα κάνω ένα κρητικό. Δεν το μπερδεύω το ένα με το άλλο να κάνω άνω - κάτω, δηλαδή σ' ένα δίσκο να υπάρχει και κρητικά τέτοια πράγματα, όχι.
- Ερ. Κρητικό δηλαδή συρτά, κοντυλιές;
- Απ. Ναι, ρε παιδιά κρητικό.

- Ερ. Ναι, όχι καλαματιανά μέσα, αυτό θέλουμε να πούμε.
- Απ. Κοίταξε να δεις. Καλαματιανό στη κρητικό βάζουμε όλοι, δε μπορώ να μη βάλω καλαματιανό. Όπως ήτανε Ο παραματευτής, πώς ήτανε... Γιατί κοίταξε να δεις, αν το πάρουμε κατά βάθος την παράδοση, ξέρεις πολύ καλά, έχεις μελετήσει, όταν λέμε τώρα καλαματιανό τι εννοούμε, κρητικό; Πώς να το πούμε τώρα; Καλαματιανό λέμε σε κρητικό δίσκο, πώς να το κάνουμε; Τώρα ο ρυθμός αυτός γεννήθηκε στην Καλαμάτα, πώς γεννήθηκε, πώς ... δε ξέρω τι να πω.
- Ερ. Αυτή τη στιγμή αν γράψετε ένα κρητικό θα βάλετε πάλι τα όργανα όλα αυτά που είπατε; Μπάσο, ηλεκτρικό μπάσο μιλάμε ή κιθάρα;
- Απ. Ναι, βέβαια. Δεν περνάει ρε παιδιά τώρα...
- Ερ. Ηλεκτρικό μπάσο, ντραμς, τουμπελέκι;
- Απ. Όχι ντραμς. Νταούλι βάνω στα κρητικά, δηλαδή όταν κάνω κρητικό δίσκο, μπορώ να χρησιμοποιήσω νταούλι σε ορισμένα...
- Ερ. Κιθάρα και μπάσο, και τα δύο;
- Απ. Ναι, βέβαια. Άλλο είναι το μπάσο άλλο η κιθάρα.
- Ερ. Εγώ θα ήθελα να ρωτήσω το εξής. Η νεολαία βλέπετε ότι...;
- Απ. Κοίταξε, δεν έχω μόνο τη νεολαία μαζί μου γιατί όλοι για τη νεολαία με ρωτάτε, δεν έχω τη νεολαία. Ας είναι καλά ...
- Ερ. Ναι αλλά δεν ολοκλήρωσα την ερώτησή μου.
- Απ. Όχι, να το ολοκληρώσω εγώ τι θέλω να σου πω. Έχω και γεροντάκια που μ' αγαπάνε πάρα πολύ, έχω και ανθρώπους καλής κοινωνίας, γιατρούς, όλοι που έρχονται μαζί μου, δηλαδή αν θα τύχεις στη συναυλία που κάνω κάθε χρόνο εδώ στο Ρέθυμνο στα πεύκα μέσα, θα δεις απ' όλες τις κατηγορίες των ανθρώπων. Κι αυτό είναι κάτι πολύ που μ' ευχαριστεί πιο πολύ. Γριούλες, όλα, δεν είναι να πεις ότι έχω μόνο νεολαία και... Καλή η νεολαία, γιατί εμένα αυτούς που δε με σέβονται έχω καταφέρει και τους έχω διώξει από το γλέντι μου και τις βραδιές μου.
- Ερ. Ναι. Εγώ αυτό που ήθελα να πω είναι: Η νεολαία βλέπετε ότι σήμερα ζητάει αυτά τα όργανα; Δηλαδή θέλει να βλέπει ας πούμε το μπάσο, το νταούλι, όλα αυτά;
- Απ. Θέλουνε, πώς δε θέλουνε;

- Ερ. Οι παλιότεροι;
- Απ. Κι οι παλιότεροι θα τα θέλανε, αν ήταν οι συνθήκες διαφορετικές. Ξέρω ότι... τώρα πριν που λέγαμε για τον Καρεκλά, αυτός έπαιζε με κάποιο Τούρκο που 'τανε δω τουρκοκρητικό σαντούρι. Του 'παιζε σαντούρι ο... συνοδεία με τη λύρα. Έχω ακούσει έχω από παλιούς το όργανο που παίζει ο συχωρεμένος ο Φουσταλιέρης. Το μπουλγαρί, ή το σάζι. Ξαδέλφια είναι αυτά. Πολλά, δηλαδή τι θες τώρα να πω αν είναι κρητικό το μπουλγαρί όργανο ή αν είναι το σαντούρι; Ή αν είναι το νταούλι; Δε ξέρω, εγώ πιστεύω ότι η μουσική δεν έχει όρια.
- Ερ. Με το μπάσο υπάρχει διαφορά βέβαια απ' αυτό που λέτε. Με το μπάσο υπάρχει μια διαφορά σε σχέση με το μπουλγαρί, δεν είναι όλα τα όργανα κρητικά, αλλά το μπάσο δίνει μια άλλη αίσθηση.
- Απ. Επειδή μπαίνει στην πρίζα ε;
- Ερ. Αίσθηση, μια άλλη αίσθηση θα πω καλύτερα.
- Απ. Βλέπεις, επειδή πάει στην πρίζα υπάρχει μια διαφορά.
- Ερ. Αυτό θέλουμε να κατανοήσουμε περισσότερο και να καταλάβουμε ποιος είναι ο Μπικάκης ο Στέλιος που κάνει αυτά τα πράγματα που μας είπατε και μόνος σας πριν ότι είστε το ίδιο και το αυτό και ταυτόχρονα και δυο ξεχωριστά πράγματα. Και μας αρέσει αυτό που ακούμε γι' αυτό το ψάχνουμε λίγο και ρωτάμε. Τώρα να σας ρωτήσουμε...
- Ερ. Το μόνο που θέλω να ρωτήσω είναι ότι εσείς ξεκινήσατε να πιάνετε τη λύρα και να προσπαθείτε να βγάξετε τους σκοπούς που ακούγατε στο δισκάδικο μας είπατε. Οι σκοποί αυτοί κυρίως ήταν οι παραδοσιακοί, οι κρητικοί δίσκοι που κυκλοφορούσαν. Από 'κει και πέρα ποια χρονική στιγμή, σε ποια ηλικία δηλαδή έγινε αυτός ο διχασμός και παίζετε, δηλαδή είτε συνδέσατε είτε φέρατε ανθρώπους... πριν ηχογραφήσετε δίσκο εννοώ. Δηλαδή, μπορούσατε να πείτε κάποια χρονολογία ό υπήρχε μια τομή ή σιγά - σιγά εκεί που παίζατε στα γλέντια εσείς μ' ένα λαούτο μετά βάζετε δεύτερο και στη συνέχεια... πώς έγινε και ...
- Απ. Α, το συμπλήρωμα της ορχήστρας εννοείς;
- Ερ. Όχι. εσείς προσωπικά σαν άτομο πώς αρχίσατε να περνάτε στο άλλο στάδιο. Στην αρχή ήσασταν παραδοσιακός απ' ότι καταλαβαίνω.

- Ερ. Μα και τώρα παραδοσιακός είναι.
- Απ. (Γελάει)
- Ερ. Όχι, ως παίχτης εννοώ, μ' ένα λαούτο. Ή με δύο λαούτα. Μετά τα τραγούδια σας είχανε επιρροές όπως τα συνδέσατε και από άλλα μέρη της Ελλάδας. Έτσι δεν είναι;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Είχατε επιρροές, δηλαδή οπότε μετά η έμπνευση ήτανε πολύπλευρη μπορώ να το πω έτσι τουλάχιστον το έχω καταλάβει.
- Απ. Κοίταξε, είχα πάντα μέσα μου είχα την αρρώστια της μεγάλης ορχήστρας. Μ' άρεσε γενικά, πάντα, από παιδί.
- Ερ. Από πού το 'χατε δει και το 'χατε πάντα από παιδί, από λαϊκές ορχήστρες, από πού;
- Απ. Από τις ορχήστρες, ε, ναι.
- Ερ. Υπήρχαν εδώ μαγαζιά...;
- Απ. Πώς δεν υπήρχανε. Και από την τηλεόραση, από ελληνικές ταινίες του τότε και πολλά πράγματα.
- Ερ. Στο στρατό όταν, δε ξέρω Ελένη αν θέλεις να... Στο στρατό όταν πήγατε γνωρίσατε μας είπατε το Μανόλη το Σαλούστρο, το Γιώργο Ευλούρη το γιο του Ψαραντώνη, μ' αυτούς συνεργαστήκατε μετά;
- Απ. Όχι. Για διάστημα; Όχι.
- Ερ. Ναι.
- Απ. Όχι. Έχουμε παίξει μαζί μια δυο βραδιές, έχει τύχει, αλλά όχι.
- Ερ. Έχετε κάνει έτσι μουσική για θέατρο ή για κινηματογράφο, τέτοια πράγματα;
- Απ. Όχι, όχι.
- Ερ. Θα σας ενδιέφερε κάτι τέτοιο;
- Απ. Δεν πιστεύω να μ' ενδιέφερε γιατί δε ξέρω να τήνε φτιάξω, δε ξέρω να τη γράψω. Δε ξέρω όλα τα όργανα με τη σκέψη μου και με το στόμα μου δηλαδή για να βγάλω ένα κομμάτι τώρα το παίζω με τη λύρα ή με το μπουζούκι που έχω ή με τα πλήκτρα που έχω σπίτι θα τα γράψω σ' ένα κασετοφωνάκι και τα παίρνουνε οι μουσικοί και μου τα φτιάχνουνε οι

άλλοι. Δε ξέρω να γράψω νότες ή να διαβάσω νότες. Ξέρω να τις πω όμως, ξέρω αν θ' ακούσω μια νότα τι νότα παίζεις. Δε ξέρω να γράψω. Δυστυχώς.

Ερ. Ηχογραφείτε αμέσως δηλαδή τη σκέψη σας.

Απ. Γι' αυτό έχω στείλει το γιο μου, έχω ένα γιο που δεν ήθελα... Α, γράφει τώρα; Έχω ένα γιο που είναι τέλειος ντραμίστας τώρα και πάει στη φιλαρμονική, ο οποίος γράφει και μουσική αλλά δε θέλω να... με ρώτησες εκεί αν παίζουνε όργανο και σου λέω όχι. Μ' αρέσει να μην κάνω όνειρα, να φαίνονται μοναχά ντως. Δηλαδή ζηλεύω πολύ που δεν έμαθα, μετανιώνω να στο πω έτσι που δεν έμαθα, μακάρι να 'χα τη δυνατότητα τότε εκείνα τα χρόνια να μάθω μουσική.

Ερ. Πιστεύετε ότι θα είχατε περισσότερες δυνατότητες τώρα;

Απ. Επάνω στην ευκολία τη δικιά μου, ναι. Θα μπορούσα να γράψω το κομμάτι μου όπως το σκέφτομαι και να πω του βιολιού «παίξε μου αυτό», και του κλαρίνου «αυτό», όταν κάνω μια ηχογράφιση τέλος πάντων. Τώρα τους το παίζω με το στόμα, αυτό κάνε μου, κάνε μου αυτό, κάνε μου μιαν αναπνοή, κάνε μου αυτό...

Ερ. Τους το δίνετε και ουσιαστικά κάνετε όλοι μαζί την ενορχήστρωση μαζί με τους μουσικούς.

Απ. Ναι, ναι.

Ερ. Ίσως να 'χει αυτό τα πλεονεκτήματά του αλλά μήπως έχει και μειονεκτήματα το να γράφετε τη μουσική και να τους τη δίνετε έτοιμη;

Απ. Ίσως να 'ταν πιο κρύα, ε; Αυτό εννοείς. Από μια βιογραφία που διάβασα, ένα μεγάλο βιβλίο του Μάρκου του Βαμβακάρη που 'χει γράψει ο ίδιος, είδα ότι κι αυτός το ίδιο σύστημα, δηλαδή δεν ήξερε από... Και τι είναι ο Βαμβακάρης; Είναι μια αρχαία μυθολογία για όλη την Ελλάδα.

Ερ. Στις συναυλίες παίρνετε κάποιο άλλο όργανο να παίζετε;

Απ. Πολλά. Στη συναυλία παίζω δέκα - έντεκα όργανα.

Ερ. Εσείς προσωπικά ποια όργανα;

Απ. Ναι. Ποια; Πλήκτρα, βιολί, φλάουτο, μπουζούκι.

Ερ. Παίζετε δηλαδή τραγούδια δικά σας μ' αυτά τα όργανα εσείς και ποιος τραγουδάει σ' αυτή την περίπτωση; Πάλι εσείς;

Απ. Εγώ. Και μια κοπέλα άμα...

- Ερ. Κυρίως εσείς τραγουδάτε στα συγκροτήματά σας δεν έχετε πάντα μια δεύτερη φωνή;
- Απ. Ακόμα όχι.
- Ερ. Πόσες λύρες κουβαλάτε μαζί σας όταν είστε είτε σε συναυλία είτε σε...;
- Απ. Δύο.
- Ερ. Γιατί αυτό;
- Απ. Ε, γιατί μπορεί κάτι να σπάσει μια, να σου πέσει, να πεταχτεί κάτι, ποτήρι, που μου 'χει τύχει να σπάσει το καπάκι κι έτσι συνεχίζω με την άλλη.
- Ερ. Πετάχτηκε ποτήρι από τον κόσμο;
- Απ. Κοίταξε να δεις. Εμάς η βραδιά μας στα κρητικά είναι συνήθως σ' ενούς ντουφεκιού την κάνη μπροστά. Μη νομίζεις ότι...
- Ερ. Σ' ενός ντουφεκιού την κάνη; Δηλαδή; Όχι. Για εξηγήστε το αυτό λίγο...
- Απ. Ζωηρές βραδιές. Παλεύουμε, πουλάμε αλκοόλ βέβαια, παλεύεις με μεθυσμένος, παλεύεις...
- Ερ. Έχετε τύχει έτσι σε παρεξηγήσεις; Δηλαδή να γίνει μπροστά σας παρεξήγηση, όχι μ' εσάς...;
- Απ. Πολλές, πολλές φορές.
- Ερ. ... μεταξύ ας πούμε μιας παρέας και μιας άλλης;
- Απ. Βέβαια, βέβαια. Πολλές φορές.
- Ερ. Θέλετε να μας πείτε έτσι τι μπορεί να γίνει, ας πούμε;
- Απ. Ε, τι να σου πω; Όταν πουλάς κρασί και ούισκι και αυτό τι περιμένεις; Θα μεθύσουνε, θα λογοφέρουνε, θα κάνουνε, θα αρχίζουν να δέρνονται, ε, τι ψάχνεις τώρα; Αυτό γίνεται παντού βεβαίως όχι μόνο στα κρητικά, παντού.
- Ερ. Διαλύθηκε ποτέ κανένα γλέντι; Να διαλυθεί τελείως από τέτοια φασαρία;
- Απ. Ναι, και άνθρωποι έχουνε χτυπήσει με όπλο εκεί που παίζω κατά λάθος, από ατύχημα και... άρτσι μπούρτζι κι ο λουλάς.
- Ερ. Παίζετε σταθερά σε κάποιο μαγαζί, αυτή την περίοδο ή αυτά τα χρόνια;
- Απ. Όχι, κατά διαστήματα, στα πανηγύρια, γάμους, βαφτίσεις, εδώ στα μαγαζιά για μια βραδιά δυο, στην Αθήνα για κανα μήνα, για συγκεκριμένο πρόγραμμα.
- Ερ. Και συναυλίες.

- Απ. Ναι.
- Ερ. Στις συναυλίες έχετε κάποιο ας πούμε δύο τρεις το χρόνο ή όσες προκύψουν;
- Απ. Όσες προκύψουν. Στα νησιά...
- Ερ. Έχετε παίξει στο εξωτερικό;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Σε ποιες χώρες;
- Απ. Σαν Φραντζίσκο στο Μοντέσκο στην Καλιφόρνια σ' ένα παγκρήτιο συνέδριο Κρητών Αμερικής, στο Βέλγιο, στο Ισραήλ...
- Ερ. Σε συναυλίες ή σε χοροσπερίδες;
- Απ. Σε χοροσπερίδες. Κρητικής μουσικής.
- Ερ. ... όπου ο κόσμος γλεντάει έτσι;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Βλέπετε διαφορές στον τρόπο που γλεντάνε εκεί από 'δω;
- Απ. Μπα. Το ίδιο.
- Ερ. Θέλουν άλλα πράγματα ας πούμε;
- Απ. Το ίδιο είναι, το ίδιο. Εγώ το ίδιο το βλέπω. Το ίδιο είναι. Απλά αυτοί οι άνθρωποι προσπαθούνε και τα παιδιά ντωνε τα μαθαίνουνε στα έδιμα τα δικά μας λόγω που 'ναι μακριά. Είναι σαν να βλέπεις ένα πανηγύρι εδώ, μέσα στο Ρέθυμνο ή μέσα στη Σητεία ή μες το Ηράκλειο, το ίδιο πράγμα.
- Ερ. Σε πανηγύρια παίζετε;
- Απ. Ναι, αμέ.
- Ερ. Πώς γίνεται ας πούμε και σας καλεί... ο πολιτιστικός σύλλογος ενός χωριού; Πώς γίνεται;
- Απ. Τι πώς γίνεται;
- Ερ. Ένα πανηγύρι ας πούμε, πώς θα σας καλέσουν, ποιος θα σας καλέσει για να πάτε να παίξετε στο πανηγύρι ας πούμε ξέρω 'γω, της Αγίας Μαρίνας;
- Απ. Ξέρω 'γω; Κάνουν συμβούλιο, βγάνουνε μια άποψη «να πάρουμε τον Μπικάκη τηλέφωνο», ναι. Παίρνουνε τηλέφωνο και πάω. Τι πώς γίνεται;
- Ερ. Και το πανηγύρι στις μέρες μας ας πούμε πώς γίνεται; Ο άλλος θα πάει να κόψει ας πούμε ένα εισιτήριο και θα μπορεί να πιει ένα ποτήρι ας πούμε και να φάει;

- Απ. Όχι, πανηγύρι. Πάνε κει πάνε κάθονται, παραγγέλνουν, αναλόγως ο σύλλογος, άλλοι κόβουνε είσοδο γιατρέ εσύ δεν τα ξέρεις αυτά;
- Ερ. Ναι, ναι.
- Απ. Άλλοι κόβουνε είσοδο, άλλοι έχουνε ελεύθερο, παραγγέλνεις ό,τι θες...
- Ερ. Να γραφτούνε θέλουμε αυτά.
- Απ. Άλλοι... αναλόγως ό,τι αποφασίσει ο κάθε σύλλογος. Άλλοι έχουνε είσοδο είκοσι ευρώ με το φαί έτοιμο, με το μενού δηλαδή, νταμπλ ντοπ όλα μαζί.
- Ερ. Χαρτούρα υπάρχει; Παραγγελιά υπάρχει;
- Απ. Χαρτούρα υπάρχει, εγώ δεν πολυδουλεύω με τη χαρτούρα. Εγώ κοιτάζω να την καταργήσω. Το οποίο κι εκεί έχω κατηγορηθεί.
- Ερ. Για ποιο λόγο;
- Απ. Γιατί μπορεί να έρδει ένας κακομοίρης να μη έχει να χορέψει, να μην έχει λεφτά δεν πρέπει να χορέψει δηλαδή; Δεν το κατάλαβα.
- Ερ, Οπότε πώς... στο πανηγύρι που παίζετε...
- Απ. Για το πανηγύρι λέω, δε λέω για τους γάμους. Ο γάμος είναι έθιμο που ... χορεύουν τη νύφη, αυτά είναι άλλα. Εγώ δουλεύω με το όνομά μου, δουλεύω τον ελεύθερο χρόνο μπορείτε να χορεύετε εντελώς ελεύθερα χωρίς καμιά υποχρέωση.
- Ερ. Χωρίς να πάτε παρέα που λέτε ε, να σηκωθεί η τάδε παρέα στην αρχή τουλάχιστον.
- Απ. Ναι, βέβαια.
- Ερ. Στην αρχή τουλάχιστον, όταν θα ξεκινήσει ο χορός ούτε κι εκεί; Γιατί μετά κάποια στιγμή γίνεται;
- Απ. Άμα δέλει ο άλλος με το ζόρι να έρδει να βάλει, ας βάλει. Εγώ σου λέω το σκεφτικό που δουλεύω.
- Ερ. Γιατί λες ότι παρεξηγήθηκες γι' αυτό;
- Απ. Απ' το συνάφι. Από το συνάφι των συναδέλφων γιατί «ο Μπικιάκης προσπαθεί να καταργήσει τη χαρτούρα», εγώ εν τω μεταξύ δουλεύω πάρα πολύ με φοιτητές, με παιδιά που εδώ μ' έχουνε βοηθήσει πάρα πολύ τα Πανεπιστήμια σ' όλη την Κρήτη κι αυτοί με μεταδώσανε, με βγάλανε εκτός Κρήτης στην αρχή κι εντάξει εγώ το βλέπω έτσι βρε παιδιά δηλαδή...
- Ερ. Σας έβγαλαν εκτός Κρήτης τι εννοείτε;

Απ. Οι φοιτητές εδώ με τα πρώτα ακούσματα τότε ήταν οι μόνοι που παίρναν τα cd μου και τα πηγαίνανε επάνω εκτός Κρήτης από κει που είναι, ξέρω 'γω από τους τόπους που είναι. Κι έτσι μου κάνανε μια μεγάλη βοήθεια αυτοί από το θέμα ξέρεις, γιατί τα Μ.Μ.Ε. τα μεγάλα δεν τους ενδιέφερε όμως πολύ γιατί δεν έχουμε καλά μπούτια δε βάνουμε και μίνι φούστα κατάλαβες; Να φαίνεται το στριγκάκι πίσω αυτά που είναι στη μόδα και δε μας θέλουν εμάς σήμερα τα μεγάλα. Γιατί με τα κρητικά δεν έχουμε παράπονο.

Ερ. Μεταφέρανε τους δίσκους δηλαδή...

Απ. Εγώ πήγα σε... εγώ έχω πάει γι' αυτό είμαι σου έλεγα και τρελάρα, τρελός, εγώ έφυγα από το MEGA μέσα σε εκπομπή γιατί ε, να αυτό «Τα γενέθλια» το ζεμπέκικο ένα τραγούδι που μιλά για μια ολόκληρη ζωή, «να βάλω» λέει «άσπρο πουκάμισο, να κάνω» λέει «βόλτες στην πισίνα γύρω - γύρω να το λέω». «Μα τι λέτε ρε παιδιά» λέω «μα είμαστε σοβαροί; Μου κάνετε πλάκα; Αν θέλετε να κάτσω να στήνομε ένα γύρο... μου λένε «όχι γιατί δεν πουλάει», «άντε γεια σας». Και σηκώθηκα και έφυγα από την εκπομπή εγώ. Είναι όλα στημένα και άστα. Τώρα εκεί είναι άλλα κυκλώματα πάλι, δεν είδες ποιοι τα κρατούν τα κυκλώματα και ποιοι κρατούνε τα ινία της μαζικής ενημέρωσης στην τηλεόραση; Δες το μια μέρα να δεις. Από τη μια μεριά να πάει στη άλλη. Βάλουμε τα κανάλια αν αφαιρέσεις τη NET δηλαδή που είναι ορισμένα σοβαρά κανάλια όλα τα άλλα...

Ερ. Με τον Σφακιανάκη πώς έγινε και συνεργαστήκατε; Εσείς προσωπικά ή μέσω άλλου;

Απ. Με τον Σφακιανάκη είχα μια πολύ καλή σχέση με τον αδελφό του, τον Γιώργο, ήμαστε πάρα πολύ, σαν αδελφια. Πάρα πολύ φίλοι. Ο οποίος πέθανε πριν εξήντα μέρες περίπου, σαράντα έξι χρονών. Είχαμε μια πολύ καλή σχέση, γνωριστήκαμε στην Αθήνα πριν έξι χρόνια, από 'κει γνώρισα το Νότη δηλαδή.

Ερ. Με ποιους άλλους έχετε συνεργαστεί έτσι εκτός Κρήτης; Είπατε με τον Μαρκόπουλο έχετε παίξει;

- Απ. Με τον Μαρκόπουλο δε τη θεωρώ συνεργασία γιατί ήτανε, εντάξει, μια βδομάδα, δεν ήτανε παραπάνω.
- Ερ. Με άλλους;
- Απ. Με το Γιάννη τον Γιοκαρίνη αυτό το... έχουμε κάνει πολλές βραδιές. Από άλλους, από ονόματα δεν συνεργάστηκα.
- Ερ. Και ας μην είναι πολύ γνωστοί, εννοώ που να 'χετε κάνει συνεργασίες μόνιμες με ανθρώπους που δεν είναι κρητικοί.
- Ερ. Σε μαγαζί, στην Αθήνα σε μουσικές σκηνές τέτοια πράγματα σε τι είδους μαγαζιά έχεις εμφανιστεί ποτέ;
- Απ. Ναι, αμέ.
- Ερ. Πού;
- Απ. Έχω παίξει με πολύ καλούς μουσικούς αλλά δεν είναι γνωστοί δηλαδή δεν είναι τραγουδιστές...
- Ερ. Μιλάτε για τα κλαρίνα αυτά που βρίσκετε και τα βάζετε επιπλέον;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Σε μουσική σκηνή στην Αθήνα, πού;
- Απ. Ε, δε θυμάμαι τώρα. Ένα «Το ντουζένι» νομίζω. Ένα σαν ρεμπετάδικο ένα μαγαζί μουσική σκηνή «Το ντουζένι». Είναι, είναι... έχουν και παράξενα ονόματα, δεν τα θυμάμαι.
- Ερ. Εκεί τι πρόγραμμα έκανες;
- Απ. Από κρητικό μέχρι... ξεκινούσα δεν ήμουν αμόνος μου όμως εκεί...
- Ερ. Ναι, ναι, η δική σου συμμετοχή.
- Απ. Ήμαστε κρητικό..., ταμπαχανιώτικα πιο πολύ τα δικά μας, τα δικά μου τραγούδια όλα και ορισμένα...
- Ερ. Με το σχήμα αυτό το σταθερό που έχεις;
- Απ. Όλοι, όλοι. Δηλαδή και δέκα πέντε άτομα ορχήστρα περίπου ήταν και των άλλωνών ήτανε τότε κι ο Παύλος ο Κοντογιαννίδης, αυτός ο ηθοποιός που τραγουδάει κιόλας, ήταν ο Γιάννης ο Γιοκαρίνης, ήτανε και το σχήμα το δικό του όλοι μαζί πάνω, δεν κατεβαίναμε δηλαδή ν' αλλάζουμε...
- Ερ. Ναι. Από τα τραγούδια αυτά, τη γκάμα των τραγουδιών που ανέφερες, εκεί τον κόσμο στη μουσική σκηνή στην Αθήνα, ποια είδες ότι είχανε μεγαλύτερη αποδοχή, ποια τους αρέσανε περισσότερο;

- Απ. Όλα των αρέσανε αλλά να ξέρετε ότι τα δικά μας τα κρητικά τραγούδια περνάνε πάρα πολύ. Σε κόσμο που δεν έχει ξανακούσει καθόλου κρητική μουσική περνάνε πάρα πολύ.
- Ερ. Τα συρτά ή τα ταμπαχανιώτικα;
- Απ. Εγώ πιστεύω κύριε Μανώλη ότι μια μεγάλη ζημιά στην κρητική μουσική έχει κάνει το συρτό. Με ποια έννοια; Ότι πας σ' ένα γάμο, ένας νέος άνθρωπος αυτός που δεν έχει ξανακούσει, ο γιος σου ρε παιδί μου δε ξέρω τι, πού 'ναι δεκάξι, δεκαεφτά χρονών κι ακούει όλη νύχτα τον ίδιο σκοπό, όλη νύχτα και νομίζει ότι η κρητική μουσική είναι αυτό. Θέμα παραγγελιών, κατάλαβες; Γιατί παραγγέλνουνε στο γάμο «συρτό», να χορέψει η νύφη, «συρτό», να χορέψει η άλλη παρέα, «συρτό», το οποίο περνούνε έξη, εφτά ώρες μ' ένα ρυθμό. Κι αυτό έχει κάνει μια πολύ μεγάλη ζημιά στο χάσιμο της νεολαίας της κρητικής μουσικής.
- Ερ. Εσείς παίζετε σούστα;
- Απ. Άποψη δική μου λέω, έτσι; Σούστα αν παίζω; Αν παίζω σούστα; Δικιά μας; Πώς δεν παίζω;
- Ερ. Αν παίζετε δηλαδή αν τη ζητάει ο κόσμος, αν τραβιέται η σούστα.
- Απ. Πώς δεν τη ζητάει ο κόσμος; Εγώ παίζω πάντα κάθε βράδυ παίζω μπάλο και σούστα μαζί και χορεύουν όλο το... πώς δεν χορεύουν;
- Ερ. Τι εννοείτε μπάλο και σούστα;
- Απ. Θα παίζομε ένα μπάλο για όλο τον κόσμο, μια σούστα για όλο τον κόσμο, ένα καλαματιανό για όλο τον κόσμο, ναι.
- Ερ. Το κόβετε δηλαδή.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Χωριστά.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Μαλεβιζιώτη;
- Απ. Ε, μαλεβιζιώτη παίζεις πολλούς κάθε βράδυ. Γιατί πάει μαζί με το συρτό. Συνήθως χορεύουνε μαλεβιζιώτη.
- Ερ. Ενώνονται καθόλου κοντυλιές με συρτά; Να βάζετε δηλαδή αργό πεντοζάλη και να βγει σε συρτά;
- Ερ. Χωρίς να διακόψει... ο ίδιος χρόνος.

- Απ. Πώς δε γίνεται. Πώς δε γίνεται; Βέβαια.
- Ερ. Το κάνετε εσείς;
- Απ. Το κάνω ναι. Αμα μου 'ρθει το κάνω δηλαδή μπορεί να...
- Ερ. Να 'ναι αργό πεντοζάλη και μετά να γυρίσει ο ίδιος κύκλος σε συρτό.
- Απ. Πώς δε γίνεται, βέβαια.
- Ερ. Το αντίστροφο; Από συρτά να πας σε κοντυλιές;
- Απ. Είναι ό,τι σου ζητάνε. Είναι ό,τι σου ζητάνε. Μπορεί να θέλουν να ξεκινήσουνε με συρτό και μετά να σου πούνε «πεντοζάλη γύρισέ μας το». Το σταματάς βεβαίως και πας πεντοζάλη γιατί δεν μπορείς να... γιατί η αλλαγή του ρυθμού φαίνεται. Δε μπορείς να το κολλήσεις να πας σ' ένα δεν...
- Ερ. Αυτό ρωτάω αν γίνεται να το πας χωρίς να το κόψεις;
- Απ. Και να το συνεχίσεις δηλαδή από το ρυθμό που είναι κοντυλιές που είναι παμ παμ παμ παμ παμ παμ παμ πούμπα παμ... πρέπει, αλλάζει ο ρυθμός δεν λέγεται αυτό ένωση, κατάλαβες; Δεν λέγεται ένωση, πώς θα το κάνουμε; Αυτοί που χορεύουν πεντοζάλη σταματούν και πιάνουνε συρτό μετά, οι ίδιοι.
- Ερ. Εσείς παίζετε διαφορετικά όταν έχετε μπροστά σας έναν μεγαλύτερο σε ηλικία;
- Απ. Δεν κατάλαβα.
- Ερ. Πρωτοχορευτή, ας πούμε ένας κύκλος...
- Απ. Ε, βέβαια. Αναλόγως το χορευτή παίζεις και τη λύρα. Παίζει ο λαός «όπως παίζει η λύρα να χορεύεις» αλλά μια φορά μου 'χε πει ο συχωρεμένος ο Σκορδαλός «αναλόγως τον χορευτή παίζεις και τη λύρα». Υπάρχουνε, άμα είναι ο γέρος θα του παίζεις αργά άμα... αναλόγως τι σου ζητάει.
- Ερ. Στα διάφορα μέρη της Κρήτης άμα σε φωνάζουνε ανάλογα με το μέρος που θα πας σκέφτεσαι και κάνεις τροποποιήσεις στο πρόγραμμά σου;
- Απ. Βέβαια.
- Ερ. Για πες μας παραδείγματα.
- Απ. Ε, πώς! Στα Χανιά στην Κίσσαμο αυτοί θέλουνε το συρτό κατοστάρι, γρήγορο.
- Ερ. Και βάζεις αυτά τα τραγούδια στην Κίσσαμο άμα πας;

- Απ. Κισσαμίτικα, βέβαια.
- Ερ. Όχι, λέω από το δικό σου πρόγραμμα.
- Απ. Ναι, από τα δικά μου τραγούδια; Πώς δε βάζω τα δικά μου τραγούδια; Μου τα ζητάνε, δεν μπορώ να μην τα βάλω.
- Ερ. Άρα λοιπόν δεν αλλάζει το πρόγραμμα σαν...
- Απ. Α, το πρόγραμμα το δικό μου σαν Στέλιος Μπικιάκης; Όχι βέβαια.
- Ερ. Δε λες ότι θα πάω στον Κίτσαμο αλλά θα παίζω συρτά κατά ενενήντα τοις εκατό.
- Απ. Όταν παίζεις συρτό για να χορέψουνε, αυτοί ζητάνε το κισσαμίτικο το δικό τωνα. Έτσι;
- Ερ. Εντάξει αυτό είναι... εννοείται.
- Απ. Αλλά και τα δικά μου θα τα παίζω βέβαια. Βέβαια.
- Ερ. Δηλαδή εσύ πας με τα όργανά σου αυτά το πρόγραμμα το οποίο έχει ετοιμαστεί.
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Τα έξι αυτά όργανα τα έχετε τώρα σταθερή ορχήστρα;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Και πάτε σ' όλα τα μέρη... απλά αναλόγως το μέρος.
- Απ. Βεβαίως.
- Ερ. Δηλαδή το κλαρίνο, έχεις πάει με το κλαρίνο στον Κίτσαμο ας πούμε;
- Απ. Ναι αμέ. Κι άμα καμιά φορά που ειν' άρρωστος δεν το πάρεις, παραπονιούνται.
- Ερ. Ναι;
- Απ. Ναι. «Δεν έφερες το κλαρίνο» λέει «σήμερα, γιατί»;
- Ερ. Από πότε το εμφανίσατε για πρώτη φορά, περίπου; Πόσα χρόνια έχει έτσι που το χρησιμοποιείτε;
- Απ. Κανά δυο χρόνια για το...
- Ερ. Για το κλαρίνο συγκεκριμένα.
- Απ.. Ναι. Δυο χρόνια, δύομισι.
- Ερ. Και με το που το εμφανίσατε στη σκηνή αμέσως έγινε αποδεκτό δηλαδή υπήρχε κάποια δυσφορία ή νιώσατε κάτι ότι...;
- Απ. Όχι.

- Ερ. Είχε βγει ήδη ο δίσκος πριν απ' αυτό;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Έχει γίνει πρώτα η εμφάνιση ας πούμε του Στέλιου Μπικιάκη με αυτά τα όργανα
- Απ. Ναι.
- Ερ. Μαλεβιζιώτη παίζεται στην Κίτσαμο άμα πάτε;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Και σούστα;
- Απ. Και σούστα, βέβαια.
- Ερ. Κι ο κόσμος την χορεύει έτσι;
- Απ. Αυτοί χορεύουνε πιο πολύ το πεντοζάλη το γρήγορο εκεί. Δηλαδή συνήθως όπως χορεύουμε εμείς το μαλεβιζιώτη εδώ μετά το συρτό, αυτοί χορεύουνε πεντοζάλη γρήγορο. Στην Κίτσαμο, στα Χανιά γενικά.
- Ερ. Είσαστε ένας νέος άνθρωπος και παίζετε σε διάφορους χώρους, έτσι; Τι σας ανεβάξει, τι είναι αυτό που θα σας φτιάξει το κέφι; Πού παίζετε πιο κεφάλτα, πού σας αρέσει καλύτερα; Υπάρχει καμιά διαφοροποίηση;
- Απ. Είναι αναλόγως τη ψυχολογία κάθε βραδιά. Δεν είναι πού παίζεις πιο κεφάλτα ή πού παίζεις πιο...
- Ερ. Σας αρέσει καλύτερα δηλαδή όταν έχετε από κάτω πανηγύρι όταν είστε σε πανηγύρι, όταν παίζετε σε μαγαζί;
- Απ. Μ' αρέσει πολύ καλύτερα να 'ναι δυο παρέες και να με κοιτάν στα μάτια παρά να 'ναι χίλιοι ανθρωποι και να μη με συνδέουνε. Αυτό είναι φυσιολογικό και πιστεύω στον κάθε καλλιτέχνη. Έτσι γιατί υπήρχουνε βραδιές εγώ κατ' αρχήν όταν δουλεύω στην Αθήνα σε μαγαζί ένα μήνα τον απαγορεύω ο χορός, δε θέλω χορούς. Τους χορούς θέλω... τον απαγορεύω, ούτε ένα Σαββάτο, αν θα βάλετε χορό εγώ δεν έρχομαι. Θα φύγω. Το χουνε πρόγραμμα δηλαδή και δε βάνουν.
- Ερ. Τι χορούς εννοείτε, από συλλόγους;
- Απ. Ο σύλλογος τάδε, ο σύλλογος τάδε και έρχονται και μαζί μας απόψε είναι ο τάδε βουλευτής και μαζί μας είναι ο τάδε και μαζί μας είναι ο τάδε, παίζεις λύρα και σε συνδέουνε όλοι, τρώνε πίνουνε και κουβεντιάζουν λες και είναι καφενείο της γειτονιάς δεν τους ενδιαφέρει ποιος παίζει, ο Ξυλούρης να

αναστηθεί να παίζει το ίδιο τωνα κάνει, δηλαδή ένα δραματικό πράμα που την πάτησα δυο - τρεις φορές και λέω ο Θεός να μη με ξαναφήσει για χορούς τέτοιου είδους. Ενώ άμα είναι δύο παρέες και έρχονται για το Μπικάκη και κάθονται και παρατηρούν τον Μπικάκη είναι ένα πολύ ωραίο πράγμα, ζεις, βλέπεις ότι σε προσέχουνε, βλέπεις ότι ακούνε αυτά που λες.

- Ερ. Κάποιο άλλο πράγμα έτσι που σας χαλάει την ψυχολογία υπάρχει;
- Απ. Το οποίο κι αυτό γίνεται και στους γάμους. Με τους γάμους που χουμε εδώ με τα χίλια και τα δυο χιλιάδες άτομα μη νομίζετε ότι τους ενδιαφέρει όλους το γλέντι. Πάνε στην εκκλησία, πάνε στο γάμο, να φάνε, να πιούνε και θα φύγουνε. Δηλαδή το γάμο τότε κάνουν οι συγγενείς, δέκα - δεκαπέντε συγγενείς που είναι εκεί.
- Ερ. Κάτι άλλο που σας χαλάει τη ψυχολογία όταν είστε σε κέφι ας πούμε; Τι μπορεί να κάνει κάποιος και να σας κατεβάσει, ας πούμε;
- Απ. Τι μπορεί να κάνει. Να πετάξει ένα ποτήρι και να σου 'ρθουν τα γυαλιά στα μούτρα. Θεσ πράμα άλλο; Να σου λείει «Μπικάκη θα κάτσεις να παίζεις μέχρι τις έξι η ώρα το πρωί, εφτά η ώρα το πρωί», το 'χουνε κάνει μόδα ορισμένοι συνάδελφοί μου, της ηλικίας μου. Για δέκα άτομα να παίζεις μέχρι το πρωί. Εγώ έχω σύστημα τέσσερις τεσσερσήμισι η ώρα κατεβαίνω. Δε με ενδιαφέρει όποιος και να 'ναι κάτω.
- Ερ. Υπάρχει κανένας σκοπός που παίζεται σαν τελευταίος;
- Απ. Όχι. Αναλόγως.
- Ερ. Οποιοσδήποτε παίζεται;
- Απ. Ένα αργό. Ένα ακουστικό. Είναι καταστάσεις που σε στενοχωρούνε πολλές φορές αλλά ευτυχώς εγώ έχω κατορθώσει τους κακούς και τους έχω διώξει από μένα. Τους λέω καθαρά «δε θέλω να 'ρχεστε. Τσαντιστήκατε, δε πειράζει να μη ξανάρθετε». Στη ζωή μου έχω βάλει κάποιους όρους. Έτσι; Είναι ο άλλος και σε βρίζει και «τέτοια ώρα κατεβαίνεις» και αυτό και «έλα στην παρέα να παίζεις» και πας στην παρέα και παίζεις τη λύρα κι αυτός κάθεται και χαμουρεύει τη γκόμενα δίπλα και σε θέλει για να κάνει εφέ και για να τον έχει και εσένα δε σου δίνει σημασία, καθόλου, για να

δείξει ότι «είδες; τον έφερα το Μπικάκη στο τραπέζι μου». Άστα, άστα.
Καλλιιά σβήσ' τα αυτά, μην τα γράφεις.

Ερ. Τότε κάνεις και ανάλογη συμφωνία με τον μαγαζάτορα για να κατέβετε στις τέσσερις, τεσσερισήμισι.

Απ. Τι συμφωνία;

Ερ. Αν ο μαγαζάτορας σας πει να κάτσετε, προφανώς το 'χετε κανονίσει από πιο πριν να ξεκινήσετε αυτή τη λεπτομέρεια.

Απ. Δεν κάνεις συμφωνία τι ώρα θα κάτσεις. Όταν ξεκινάς εννιά η ώρα και δέκα αναλόγως τι ώρα θα ξεκινήσεις, θα τον κάνω συμφωνία τι ώρα θα κατεβώ;

Ερ. Τι ώρα ξεκινάτε εσείς;

Απ. Ε, οι γάμοι εννιάμιση, δέκα, στάνταρ.

Ερ. Οι γάμοι εντάξει.

Απ. Στα μαγαζιά δυστυχώς μέχρι τις δώδεκα, δωδεκάμισι η ώρα δε βρίσκεις, δεν έχει πατήσει άνθρωπος. Μετά βγαίνουν. Γιατί πλέον ο κόσμος έχει καταργήσει να ξέρετε και στα κρητικά έχει καταργήσει την μπριζόλα και το φαί. Θα πάει να φάει εκεί που θα φάει καλά και μετά θα 'ρθει να διασκεδάσει. Έτσι το βλέπω εγώ τώρα. Δηλαδή στην Αθήνα, στα μαγαζιά δεν είναι δώδεκα η ώρα; Είναι άδειο. Εδώ που παίζω σε ορισμένα μαγαζιά στην πόλη, στο Ηράκλειο είναι κλεισμένα τα τραπέζια όλο το μαγαζί μέχρι τις δώδεκα η ώρα δεν είναι άνθρωπος, κανείς.

Ερ. Εσείς θα το προτιμούσατε ν' ανοίγουμε πιο νωρίς; Και να έχει και φαί μέσα; Θα σας άρεσε;

Απ. Τι να σου πω; Εγώ αν ήτανε οχτώ η ώρα να 'ταν γεμάτο γιατί, ποια η διαφορά; Για δυο ώρες πριν; Δεν έχει καμιά διαφορά. Τι να πω. Έχουμε καταντήσει δηλαδή κι αυτά σαν τα μπουζούκια δεν ξέρουμε τι...

Ερ. Τι εννοείς ότι φταίει σ' αυτό; Δηλαδή υπάρχουνε τρεις παράγοντες, ο επιχειρηματίας, ο καλλιτέχνης και ο κόσμος. Τι νομίζεις ότι φταίει σ' αυτό που καταντήσαμε έτσι, να ξεκινά το πρόγραμμα στις δώδεκα η ώρα και να μη μπορεί να πάει ένας και στις εννιά βρε παιδί μου να κάτσει ν' ακούσει τη μουσική του, να φάει...

Απ. Και να φύγει στσι δωδεκάμισι, να πούμε.

- Ερ. Ναι.
- Απ. Κύριε Μανώλη δε ξέρω τι φταίει. Είναι πολλά πράγματα. Δε ξέρω. Εγώ πιστεύω ότι... να πω ότι δεν προσφέρουμε καλή κουζίνα και πάνε οι άνθρωποι αλλού και τρώνε, να πω ότι έχουν αλλάξει οι συνθήκες της ζωής κι ο κόσμος δουλεύει μέχρι αργά, τώρα πλέον, ξέρω 'γω; Τι να πω;
- Ερ. Οι καλλιτέχνες έχουν ευθύνη σ' αυτό καθόλου;
- Απ. Ε, τι ευθύνη να έχει; Ο καλλιτέχνης έτσι κι αλλιώς έξι ώρα πρέπει να ναι εκεί. Έχει φτιάξει τα μηχανήματα, έχει φτιάξει... πώς να τη ρίξεις την ευθύνη στον καλλιτέχνη δηλαδή; Γιατί άκουγα παλιούς δηλαδή όπως...
- Ερ. Αν απαιτήσει κάποιος και πει εγώ θα παίζω εννιά η ώρα.
- Απ. Μα κοίταξε να δεις. Στη συναυλία που κάνω εγώ το καλοκαίρι στις συναυλίες λες έναρξη εννιά η ώρα. Εννιά η ώρα είναι γεμάτο.
- Ερ. Το μαγαζί όπως είπες κι ο γάμος είναι άλλο πράγμα. Το μαγαζί δηλαδή αν τώρα εσύ πεις ότι εγώ θέλω να προσελκύσω στη μουσική αυτή βραδιά τον οικογενειάρχη, τον άνθρωπο που θα 'ρθει λογικά μια λογική ώρα και θα φύγει μια λογική ώρα. Τι νομίζεις αποτέλεσμα θα 'χει αυτή η προσπάθεια αν το κάνεις;
- Απ. Δε θα 'χει, δε θα 'χει τίποτα. Γιατί απλά ο οικογενειάρχης δε βγαίνει.
- Ερ. Μα μήπως δε βγαίνει επειδή είναι έτσι τα πράγματα; Αν δε βγαίνει. Δηλαδή, δε μπορούμε να πούμε ότι δε θα βγει αν οι συνθήκες είναι διαφορετικές.
- Απ. Εγώ, αν θες να το κάνουμε αυτό το πείραμα αλλά να 'σαι σίγουρος ότι δε θα 'ναι κανείς. Μέχρι τις εννιάμιση δέκα έντεκα δώδεκα δε θα 'ναι κανείς. Το 'χουνε δοκιμάσει.
- Ερ. Το 'χουνε δοκιμάσει αυτό;
- Απ. Έχουνε κάνει και μεσημεριανές βραδιές, ε... βραδιές, μεσημεριανές παραστάσεις αυτά...
- Ερ. Κυριακή μεσημέρι ας πούμε έχουνε κάνει;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Και δεν έχει επιτύχει;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Δεν είχε κόσμο δηλαδή καθόλου;

Απ. Ναι. Δε ξέρω πώς. Ενώ παλιά ακούω από παλιούς λυράρηδες ότι εννιά η ώρα λέει στην Αθήνα ήταν, κι εσύ θα τα θυμάσαι, ήταν λέει γεμάτα τα μαγαζιά. Τώρα πώς άλλαξε έτσι τώρα δε ξέρω και δε μπορώ να κρίνω κιόλας, τι να πω. Έχει γίνει το στρες του κόσμου μεγαλύτερο, δουλεύουνε πιο πολύ ώρα; Τι να πω, και βγαίνουν αργά θα μου πεις ύστερα το πρωί δουλεύουν. Δε ξέρω.

Ερ. Δε μου λες, απ' όλη αυτή την κατάσταση όπως έχει διαμορφωθεί κι όπως έχει εξελιχθεί κι απ' ό,τι έχεις ακούσει από παλιά σήμερα, η πορεία που έχει η παράδοσή μας εσένα τι συναίσθημα σου αφήνει; Δηλαδή, έχεις την πορεία τη δική σου, αναμφισβήτητα έχεις μια αποδοχή η οποία είναι γνωστή σ' όλους μας, πώς το βλέπεις όμως το πράγμα όταν σκέφτεσαι γενικότερα, όχι για το Στέλιο το Μπικιάκη. Γιατί εσύ είσαι ένας πετυχημένος, έχεις κατορθώσει αυτά που έχεις κατορθώσει, έχεις και μέλλον και πορεία μπροστά σου. Την πορεία της όλης υπόθεσης: διασκέδαση, χορός, μουσική κ.λπ. σε προβληματίζει καθόλου; Σου δημιουργεί ένα συναίσθημα μελαγχολικό να το πω, στεναχώρια να το πω ή λες «αφού είναι έτσι τα πράγματα τα αποδεχόμαστε και προχωρούμε χωρίς κανένα προβληματισμό»;

Απ. Δηλαδή να με προβληματίζει τι για να καταλάβω;

Ερ. Για το πού πάνε τα πράγματα. Το σκέφτεσαι καμιά φορά; Συνολικά μιλάω.

Απ. Κοίταξε, τα πράγματα πάνε εκεί που τα πάει η εποχή. Εγώ αυτό πιστεύω.

Ερ. Αυτό τι συναίσθημα σου δημιουργεί; Ευχάριστο; Δυσάρεστο; Το αποδέχεσαι απλώς ή συνεχώς έχεις μέσα σου ένα παράπονο και λες ότι έτσι έπρεπε να 'ναι και... Αυτό ρωτάω.

Απ. Θα σου πω ένα απλό γιατί μου μιλούσες για τους οικογενειάρχες πριν. Γιατί δε βγαίνουν οι οικογενειάρχες τώρα. Άκουσε λοιπόν. Απ' ό,τι έχω ψάξει με τον εαυτό μου κι απ' ό,τι έχω μελετήσει εγώ. Παλιά που γεμίζανε στην Αθήνα τα μαγαζιά εννιά η ώρα υπήρχαν οι κρητικοί συλλόγοι; Αυτό το εμπόριο, εγώ το θεωρώ εμπόριο.

Ερ. Όχι.

Απ. Θέμα κρητικών συλλόγων είναι θέμα εμπορίου, εκάμανε μια πολύ μεγάλη ζημιά στην έξοδο των οικογενειών. Γιατί; Γιατί κάθε οικογένεια έχει

τέσσερις πέντε κάρτες κάθε Σαββατοκύριακο για να πάει σε συλλόγους. Όταν πάει όμως σε συλλόγους κύριε Μανώλη γίνεται αυτό που σου είπα πριν. Δεν τους ενδιαφέρει, πάει εξαναγκαστικά, εσύ μου πουλάς μια κάρτα, γνωστός ο Μανώλης πρέπει να την πάρω, ο άλλος έχει οικογένεια, δηλαδή...

Ερ. Οπότε άμα πας πέντε φορές το χρόνο στις...

Απ. Πέντε; Τριάντα πάνε. Τριάντα πάνε. Εκτός αυτό. Οι γάμοι. Γινότανε κάποτε γάμοι, χίλια δυο χιλιάδες άτομα; Εγώ από τα λεγόμενα των παλιών δηλαδή εκατό εκατόν πενήντα άτομα ήταν ο γάμος, ο κάθε γάμος. Τώρα κι ο γάμος έχει γίνει ένα είδος να καλέσουμε δυο χιλιάδες, τρεις χιλιάδες ανθρώπους. Εδώ υπάρχουν άνθρωποι άγριο που τους ξέρω, οικογενειάρχες κι έχουνε τέσσερις - πέντε γάμους να πάνε. Πέντε γάμους. Οι οποίοι είναι γνωστοί τωνε, έχουν υποχρέωση κι αυτοί να σταθούν στον άνθρωπο όμως κατ' ευθείαν, κατ' ευθείαν πέντε γάμους το λιγότερο - λιγότερο θέλει διακόσια πενήντα ευρώ να βάλει... στην ευχή που λέμε, έτσι;

Ερ. Βέβαια.

Απ. Θα πάει σ' ένα κέντρο υποχρεωτικά από τα πολλά ή θα κάμει τον κύκλο σ' όλα λίγο - λίγο και πιστεύω ότι... αλλά κι οι συλλόγοι έχουνε κάνει μια πολύ μεγάλη ζημιά στο θέμα ωραρίου, έτσι... των μαγαζιών. Κι αναγκάζονται λοιπόν και βγαίνουνε οι νέοι άνθρωποι, τα παιδιά ντωνε, αυτά και βγαίνουνε αυτή την ώρα. Ξέρω 'γω; Τι να πω; Έτσι είναι.

Ερ. Δε μου είπες όμως τι συναίσθημα σου αφήνει.

Απ. Εγώ πάω με το συναίσθημα της εποχής. Δε μ' αφήνει ούτε καλό ούτε κακό. Εγώ πιστεύω ότι σε θέμα πως θα γίνει κάτι που θα μας κάνει κακό ή πως... Δεν, δεν υπάρχει. Αυτός ο τόπος κι αυτή η παράδοση κι ο κάθε τόπος έχει αυτά που μένουνε, θα μένουνε. Δεν πιστεύω ότι υπάρχει περίπτωση να... Μπορεί να ξαναγυρίσουμε πάλι μια εποχή, να έρχονται απ' τις εννιά η ώρα στα μαγαζιά.

CD 2

Ερ. Εγώ θα ήθελα να κάνω την εξής ερώτηση: Βλέπω καμιά φορά και μιλάτε βγάζοντας ένα παράπονο. Είστε ένας νέος άνθρωπος, έχετε το ταλέντο αυτό

που έχετε, έχετε την πορεία αυτή που έχετε και βλέπω ας πούμε και βγάξετε ένα παράπονο, μία πικρία να το πω έτσι χοντρά μπορεί να παρεξηγήσετε κάποια πράγματα που μπορεί να πούμε για την παράδοση ή για κάποια... να σας κάνει κάποιος μια ερώτηση ας πούμε σχετικά με την παράδοση κι εσείς να έχετε κάτι που σας τρώει κι αυτό να βγαίνει. Γιατί αυτό; Έχετε φτιάξει μία πορεία καταπληκτική ας πούμε...

Απ. Τι σημαίνει αυτό; Πρέπει να συμφωνάω σε όλα για να είμαι ευτυχισμένος; Δεν το κατάλαβα. Απ' τη στιγμή που έχω περάσει τόσες καταστάσεις στη ζωή μου από παιδί στο πεζοδρόμιο απ' όλα αυτά, παντρεύτηκα, έφτιαξα τον πρώτο μου γιο, κάνω την πορεία μου αυτή όλη δεν πρέπει να με σφίγγουνε πράγματα που βλέπω ότι είναι στημένα; Τι πρέπει να γίνει; Ποιοι ασχολούνται; Ασχολούνται με την παράδοση κάποιοι άνθρωποι που δεν έχουνε καν σχέση με την παράδοση, έρχεται ο άλλος με την προϋπόθεση να μου πουλήσει παράδοση στην Κρήτη ή την κρητική παράδοση; Τη στιγμή που είχα έναν πατέρα που έφαγε τη ζωή του για την κρητική παράδοση; Τι να μου πούνε τώρα που απ' τη στιγμή που δεν έχουνε πάει σ' ένα καφενείο να κάτσουνε, να πιούνε μια ρακή να δούνε πώς είναι η παράδοση, απ' την στιγμή που δεν έχουνε ζήσει τη σκηνή να σου έχει ο άλλος το πιστόλι στον κρόταφο και να σου λέει «παίζε»;

Ερ. Σας έχει τύχει τέτοιο πράγμα;

Απ. Πώς δε μου έχει τύχει; Για τι παράδοση μιλάμε τώρα;

Ερ. Μεθυσμένος;

Απ. Ε, ναι μεθυσμένος θα 'τανε. Δεν έχει σημασία αν ήτανε μεθυσμένος ή δεν ήταν. Το θέμα είναι με τι ψυχολογία την ώρα αυτή πώς δουλεύεις επάνω. Έτσι, τι να κάνεις; Και τι να κάνεις;

Ερ. Έχει δυσκολίες; Πού έγινε αυτό;

Απ. Σε πολλές φορές κύριε Μανόλη, πολλές φορές, δεν είναι θέμα...

Ερ. Και πιστεύεις ότι είναι πραγματική απειλή δηλαδή;

Απ. Είναι μεθυσμένος ο άλλος και σου λέει «παίξε μου το τάδε κομμάτι». «Σε λίγο», «όχι, παίξ' το τώρα» και σου βγάνει το πιστόλι δηλαδή τι θα πει απειλή; Ξέρω 'γω αν είναι μπουνταλάς, έχει βγει απ' τη Σούδα, αν έχει βγει απ' το τρελλάδικο, αν είναι πιωμένος, αν ξέρει τι βαστά, που την άλλη μέρα

έρχεται και σου λέει συγγνώμη, αν ξέρει τι; Τι παράδοση; Εγώ μακάρι να μπορούσα να ξεφύγω και να κάνω μόνο συναυλίες και να 'μαι σε... δηλαδή είναι τόσο πολύ το παράπονό μου, τόσο πολύ τα έχω μέσα μου κρυμμένα πολλά πράγματα που... εντάξει... Άστα να πάνε.

Ερ. Έχει δυσκολίες το επάγγελμα;

Απ. Πώς δεν έχει δυσκολίες. Δυσκολίες δεν έχει; Κατ' αρχήν οικογένεια έχεις; Εγώ αν δεν είχα έναν άνθρωπο που 'ναι κι άντρας και γυναίκα, θα 'χα σπίτι; Να μ' αναδρέφει δυο παιδιά και να γυρίζω εγώ στην Αθήνα κι εδώ κι εκεί και να έχει γεννήσει δυο φορές, τρεις και να μην είμαι 'γω στη γέννα και αυτά. Το επάγγελμα δεν έχει δυσκολίες; Ασχέτως ότι μ' αγάπαγε ο Θεός και πήρα έναν άνθρωπο που με στηρίζει.

Ερ. Και τι είν' αυτό που σας δίνει έτσι κουράγιο και συνεχίζετε;

Απ. Η αγάπη πάνω στη δουλειά μου. Δε μπορώ να φανταστώ τη ζωή μου εγώ χωρίς αυτή τη δουλειά. Και με τη λύρα μου και με τα άλλα... δε μπορώ.

Ερ. Από πόσο χρονών κάνετε μόνο αυτό; Γιατί είπατε ότι περάσατε κι από στάδιο με μαγαζιά και με τουριστικά;

Απ. Μαζί τα 'κανα, κάναμε το μαγαζί, διατήρησα το μαγαζί του πατέρα μου λίγο, μετά ανοίξαμε τουριστικό και ασχολιόνταν η γυναίκα μου αλλά δεν τα βγάλαμε πέρα, δε μπορούσα. Γιατί ήταν αυτή η δουλειά στη μέση.

Ερ. Είπατε προηγουμένως ότι ο πατέρας σας είχε δώσει μια ζωή για την παράδοση;

Απ. Ναι. Ο πατέρας μου ήταν απ' τους... δε δέλω να λέω μεγάλα λόγια, από τους πρωτοχορευτάδες στο νομό Ρεθύμνης, ήταν μαζί με το Σταμάτη τον Παπαδάκη απ' το Σπήλι, με πολλούς που αυτό, μετά ασχολήθηκε με συλλόγους, μετά ήτανε πρόεδρος ο οποίος έκανε τόσους αγώνες, έφτιαξε τόσες στολές, έκανε τόσα πράγματα με τα λεφτά που κατάφερε να μαζέψει βέβαια από τον κόσμο, σε κάποια φάση γίνονται εκλογές στο σύλλογο επειδής ήτανε της Νέας Δημοκρατίας ο πατέρας μου και οι άλλοι του ΠΑΣΟΚ κανονίζανε να δούνε πώς... μην τον βγάλουν στην... γιατί ήτανε της Νέας Δημοκρατίας, δεν τους ενδιαφέρει τι έχει κάμει αυτός, τι έχει προσφέρει, τι καλό μπορεί να κάνει, όπως γίνεται στη συνήθη μας ζωή. Βγαίνει η Νέα Δημοκρατία, θα βάλει τον δικό της εκεί, δεν μας ενδιαφέρει

«μωρέ κάνει καλώς»; Απλά είναι δικός μας, ας τον εκεί. Αυτά όλα τα στημένα στη ζωή έχω πολλά παράπονα, δηλαδή έχω πολλές ... το σύστημα όλο που ζούμε δε μ' αρέσει.

Ερ. Τον γιο σας ας πούμε μεθαύριο θα τον παροτρύνετε, όχι θα τον παροτρύνετε με την έννοια της πίεσης, άμα σας έλεγε «αποφάσισα να γίνω κι εγώ ας πούμε λυράρης, μουσικός...»;

Απ. Δε μ' ενδιαφέρει καθόλου, τον έχω αφήσει μόνο του και είναι απλό και νιώθω περήφανος γιατί είναι λογικότατος, έχει περάσει κι αυτός σαν παιδί, έχει δει άσκημα πράγματα στη ζωή του, θέλω να 'χει την υγεία του και να 'ναι σκουπιδιάρης. Να δουλεύει μόνο, να μη βλάπτει κανένα στην κοινωνία, να ναι καλός άνθρωπος και να γυρίζει να σκουπίζει τους δρόμους. Δεν έχω, δε μ' ενδιαφέρει ...

Ερ. Κι αν σου πει ότι θέλει να γίνει λυράρης;

Απ. Να γίνει. Να γίνει. Ότι θέλει να γίνει, μόνο πούστης και ρουφιάνος να μη γίνει κι από 'κει και πέρα ό,τι θέλει ας γίνει.

Ερ. Δηλαδή ό,τι θέλει να γίνει δε θα τον εμποδίσεις, αν σου πει ότι θέλει να γίνει λυράρης;

Ερ. Όχι, δε ρωτάω αυτό. Το διατύπωσα... θα σας στενοχωρούσε, θα σας προβληματίζε ότι θα περάσει άσκημα, θα περάσει δύσκολα, μια δύσκολη ζωή άμα σας πει ας πούμε μεθαύριο «θέλω να γίνω λυράρης»;

Απ. Ίσως να με προβληματίζε αλλά ό,τι δουλειά και να κάνεις θα σε προβληματίσει. Αφού είναι παιδί σου και το 'χεις στην έννοια σου... ο κακομοίρης ο μπαρμπα-Γιάννης τώρα που 'ταν εδώ (εννοεί τον Μαρκογιάννη), ο γιος του ένας πιλότος, ένα παιδί που σπούδαζε τόσα χρόνια, χίλια δυο, ορίστε τα ξετελάδια. Δεν έχει σημασία η δουλειά που κάνεις, απλά είναι να ελέγχεις το μυαλό σου, εγώ πολλές φορές έχω κάνει πίσω δηλαδή γιατί βλέπω ότι αν θα πω του αλλουνού του μεθυσμένου μια κουβέντα θα γίνει κάτι. Ή θα με σκοτώσει ή... κατάλαβες; Και τότε πιάνω με το καλό, είναι το μυαλό του ανθρώπου πώς δουλεύει στην κάθε δύσκολη στιγμή. Αυτό πιστεύω εγώ. Να ξέρεις ό,τι δουλειά και να κάνεις να μη πιάνεις κακία. Ξέρω ότι είναι μεθυσμένος, ξέρω, εμένα μου 'χουνε και τον

πατέρα μου βρίσει, και τη μάνα μου βρίσει, έχω κάμει δυο εγχειρίσεις στα μάτια μου από γυαλιά που πετάνε, εγώ τι να σου πω τώρα;

Ερ. Σοβαρά;

Απ. Ε, πώς; Τι σοβαρά.; Δυο φορές έχω κάνει εγχείρηση, τη μια από γυαλί και την άλλη από... έπαιξε ένας μ' ένα πιστόλι δίπλα μου κι έφυγε ένα κράμα από το... του μύλου και μπήκε στο μάτι χωρίς να το καταλάβω 'γω...

Ερ. Μέσα σε μαγαζί ή σε πανηγύρι;

Απ. Σε πανηγύρι και σε μαγαζί έχει τύχει. Κάθε δουλειά έχει τη δυσκολία τζι. Τώρα αν θα του πεις να μην το κάνει, άμα θέλει να το κάνει αυτό, θα το κάνει. Άμα θέλει να το κάνει, θα το κάνει. Εμένα ο πατέρας μου δε μου 'πε «γίνει λυράρης». Όπως βλέπω τώρα τους γονείς και θέλουν άρον - άρον να πάνε τα παιδιά τωνε να μάθουνε μουσική, να λένε ότι παίζουνε λύρα και να τα πηγαίνουνε με τη λύρα αυτό να τα... πηγαίνουνε στο καράβι με τη λύρα κι αυτό άμα παίζουνε δηλαδή κι έχουνε μπει στο επάγγελμα, εγώ τέτοια στοργική αγάπη εγώ απ' τους γονείς μου δεν ένιωσα ποτέ αυτό το πράμα. Εγώ έβανα του πατέρα μου να γράφει κάνα δίσκο τον έβαλα ν' ακούσει, του 'λεγα «πατέρα, καλός είναι»; Κι άκουγε ο πατέρας μου κι έκανε «μ, καλός είναι εντάξει» όπως μου λέγε είναι άχρηστος. Κατάλαβες;

Ερ. Άμα σας πει ο γιος σας τώρα να μάθει λύρα θα τον πάτε σε κάποιο δάσκαλο ή εσείς ο ίδιος;

Απ. Κοίταξε, του είπα, τον γιο μου τον έχω πάει στη φιλαρμονική. Θέλω κατ' αρχή να μάθει μουσική.

Ερ. Τι μαθαίνει στη φιλαρμονική; Τι όργανο;

Απ. Ντραμίστας. Δεν θέλει, δεν έπιανε άλλο όργανο. Αλλά θέλω να μάθει μουσική. Δηλαδή κάτι που στερήθηκα εγώ, θέλω να το μάθει. Ας μην ασχοληθεί. Ξέρεις όμως τι είναι να ξέρει να μπορεί να γράψει ή να διαβάσει μουσική; Αυτό που δε ξέρω 'γω;

Ερ. Νότες.

Απ. Ναι.

Ερ. Μάλιστα. Πώς ονειρεύεστε έτσι μετά από τριάντα χρόνια τον εαυτό σας σε σχέση με το όργανο;

Απ. Εγώ;

- Ερ. Το πρώτο είναι να 'χετε υγεία...
- Απ. Με μια μαγκούρα, γκιλοτάκια θα φορώ πάντως και στιβάνια.
- Ερ. ... μετά από τριάντα χρόνια, αστειεύεσαι;
- Απ. Τριάντα χρόνια; Δηλαδή εξήντα, εβδομήντα. Πόσο; Σαράντα είμαι τώρα, πόσο πάει δηλαδή;
- (Γελάνε)
- Ερ. Θέλω να πω ποιο είναι το όραμά σας, αν έχετε κάποιο όραμα;
- Απ. Τίποτα, να 'χομε την υγείά μας, τίποτ' άλλο. Κι εδώ που έχω φτάσει ευχαριστημένος είμαι, δοξάζω το Θεό για όλα αυτά που μου 'χει δώσει, εντάξει. Τι όραμα δηλαδή να 'χω; Πάντως πολιτικός δε γίνομαι.
- Ερ. Δε μου λες Στέλιο, από τα τραγούδια που έχεις γράψει μέχρι τώρα, αν σου λέγαν ότι αύριο το πρωί καταστρέφονται όλα τα... οι δίσκοι που υπάρχουν, όλα τα υλικά θα μείνει μόνο ένα, τι θα 'λεγες;
- Απ. Ποιο θέλω να μείνει;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Δύσκολο.
- Ερ. Θεωρητικό είναι το ερώτημά μου αλλά λέμε ότι μπορεί να συμβεί.
- Απ. Δύσκολη ερώτηση. Γιατί είναι πολλά τραγούδια που τα αγαπώ, δικά μου.
- Ερ. Θα σου 'λέγαν όμως ότι θα μείνει μόνο ένα. Κανόνισε ποιο να μείνει.
- Απ.. Καλιά να μη μείνει κανένα, χα, χα. Είναι δύσκολο γιατί σου λέω είναι...
- Ερ. Είναι μια απάντηση κι αυτό. Είναι μια απάντηση.
- Απ. Είναι ορισμένα τραγούδια που έχουν στιγματίσει τη ζωή μου και δε μπορώ τώρα να σου πω.
- Ερ. Σύμφωνοι.
- Απ. Δε μπορώ δηλαδή να φανταστώ τραγούδι που να πάει βραδιά να μην το παίξω. Δεν υπάρχει περίπτωση.
- Ερ. Σ' όλα τα τραγούδια σας έχετε γράψει και τους στίχους, ε; Μουσική και στίχους;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Δεν έχετε πάρει κάποια φορά ας πούμε τους στίχους από κάπου αλλού;

- Ερ. Όταν άρχισες να γράφεις στίχο ένιωσες κανένα καλούπι έτσι ξέρω ‘γω να γράφεις δεκαπεντασύλλαβο, αυτό που είναι οι μαντινάδες δηλαδή οι δικές μας ή ήταν ελεύθερος ο στίχος σου;
- Απ. Και μαντινάδες έβγαλα στην αρχή έτσι, ε, παιδιακίσια, εντάξει στην αρχή.
- Ερ. Θυμάσαι καμιά; Να μας την πεις, από τις πρώτες σου;
- Απ. Απ’ τις πρώτες;
- Ερ. Ναι. Αν δυσκολεύεσαι μπορείς να πεις και τρεις και τέσσερις, δεν υπάρχει πρόβλημα αν δυσκολεύεσαι.
- Απ. Όχι, από τις τελευταίες μπορώ να σου πω αλλά πάω τώρα για να θυμηθώ από παλιά δηλαδή να...
- Ερ. Τις πρώτες θέλουμε.
- Ερ. Σε ποια ηλικία έτσι αρχίσατε να βγάξετε δικούς σας σκοπούς, δικούς σας στίχους;
- Απ. Στίχους έγραφα από μικρός.
- Ερ. Απ’ το σχολείο δηλαδή;
- Απ. Απ’ το σχολείο. Μαντινάδες εντάξει, δεν ήτανε, ε, σε παιδικό πνεύμα τέλος πάντων, αλλά έγραφα.
- Ερ. Δε θυμάσαι καμιά, έ;
- Απ. Δε μπορώ να θυμηθώ τώρα, δεν πάει ο νους μου. Έχω, τα έχω ορισμένα...
- Ερ. Τι σκεφτόσουν τότε δηλαδή η μαντινάδα αυτή που λες τι περιεχόμενο είχε περίπου, για τι μιλούσε, για αγάπη;
- Απ. Ε, για αγάπη, τέτοιο πράγμα, για αγάπη. Ε, βέβαια.
- Ερ. Ναι, ναι. Και σε ποια ηλικία έτσι βγάζατε και σκοπούς;
- Απ. Ε, μετά από το... είχα βγάλει δεκαοχτώ δεκαεννιά χρονών έτσι κάτι σκοπουλάκια, μετά τα ‘γραψα είκοσι χρονών, μετά τα εικοσιένα μου.
- Ερ. Έχετε βγάλει και συρτά και κοντυλιές. Πιο εύκολο ποιο είναι να συνδέσει κανείς;
- Απ. Δεν υπάρχει εύκολο πάνω στη μουσική.
- Ερ. Το ίδιο είναι δηλαδή;
- Απ. Θέμα έμπνευσης είναι άμα σου κατεβεί...
- Ερ. Αυτά τα συρτά που έχετε στους δίσκους σας και είναι δικά σας είναι διπλοί συρτοί ας πούμε είναι ένας σκοπός;

- Απ. Και μονά και διπλά, έχω γράψει και μονά με ένα γύρισμα εννοείς μια μαντινάδα κι έχω γράψει κι ένα που 'ναι διπλά.
- Ερ. Δεν ξέρω αν γίνομαι κατανοητή έτσι όπως το λέω, ας πούμε κάποιος... ένα συρτό από τι αποτελείται; Από δυο γυρίσματα; Από ένα;
- Απ. Αναλόγως πώς θα το παίζεις, ναι. Μπορείς να το κάνεις τρία, τέσσερα διαφορετικά γυρίσματα, αυτό δεν εννοείς;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Λέμε μια μαντινάδα πάνω σ' ένα γύρισμα, σ' ένα συγκεκριμένο σκοπό στο ίδιο ακριβώς συρτό μετά το γυρίζομε σε άλλο σκοπό, σε συρτό πάλι ρυθμό και λέμε μαντινάδα, αυτό εννοείς;
- Ερ. Να το πω διαφορετικά; Όταν έχετε μια μαντινάδα ο πρώτος στίχος ας πούμε θα πάει σ' ένα γύρισμα κι ο δεύτερος θα τραγουδηθεί μ' ένα άλλο;
- Απ. Μπορεί να τραγουδήσεις και δύο στίχους πάνω στο ίδιο γύρισμα.
- Ερ. Αυτό το κάνετε εσείς; Ποιο σας αρέσει; Ποιο κάνετε;
- Απ. Το 'χω κάνει έτσι κι αλλιώς.
- Ερ. Να το πω εγώ κάπως διαφορετικά;
- Ερ. Και ο πρώτος.. μισό λεπτό κύριε Μανώλη για να καταλάβω κάτι ...
- Ερ. Εσάς θέλω να βοηθήσω.
- Ερ. Ναι. Πείτε το.
- Ερ. Δηλαδή όταν εσύ συνθέτεις ένα συρτό πόση μουσική χρειάζεται;
- Τραγουδήσέ μας να το καταλάβουμε.
- Απ. Πόση μουσική χρειάζομαι;
- Ερ. Δηλαδή... Να το πω πόσα γυρίσματα αλλά δεν ξέρω αν εννοούμε το ίδιο πράγμα. Δηλαδή πόσα μέρη.
- Απ. Συνήθως είναι δύο. Συνήθως είναι δύο. Αλλά υπάρχουν και συρτά με ένα μέρος.
- Ερ. Τα δυο μέρη αυτά ποια είναι; Πες μας ένα παράδειγμα. Σ' ένα γνωστό.
- Απ. «Να μη μυρίσεις γιασεμί»
(Τραγουδάει με τατιραρα)
Αυτό είναι το ένα μέρος για να πεις μια μαντινάδα.
- Ερ. Το ένα μέρος, ε;
- Απ. «Να μη μυρίζεις γιασεμί...»

- (Τραγουδάει με ταπιραρα)
- «Άμα το πιάσω φτάνει», έτσι τελειώνω τη μαντινάδα. Μετά πάει αλλού.
- (Τραγουδάει με ταπιραρα)
- ... Που λες δεύτερη μαντινάδα.
- Ερ. Μέρος.
- Απ. Πρώτο μέρος και δεύτερο μέρος για άλλη μαντινάδα.
- Ερ. Δηλαδή για κάθε συρτό χρειάζεσαι δύο μέρη.
- Απ. Δύο. Υπάρχουν και συρτά που το σταματάς. Λες ένα μέρος, μια μαντινάδα και το σταματάς.
- Ερ. Ολόκληρη τη μαντινάδα.
- Απ. Βέβαια, όπως είναι και πολλά συρτά, πάλι που τα 'χουνε γράψει...
- Ερ. Δικά σου;
- Απ. Ναι, έχω.
- Ερ. Έχεις σ' ένα μέρος;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Αυτό πώς βγαίνει αν είναι ένα μέρος ή δύο μέρη ο συρτός;
- Απ. Είναι αναλόγως αν σηκώνει μαντινάδα δεύτερη. Δηλαδή άμα είναι καλή η μαντινάδα η πρώτη και δένει και δένει με το πρώτο μέρος δε χρειάζεται δεύτερο. Κατάλαβες; Ο συχωρεμένος ο Σκορδαλός είχε ένα συνήθειο κι έβανε στην αρχή μουσική δηλαδή διαφορετικό το πρώτο μέρος που δεν τραγουδούσες και τραγουδούσες το δεύτερο. Όπως είναι στο *Μόνο εκείνος π' αγαπά*.
- Ερ. Το οποίο έχει πάρα πολλά γυρίσματα που λέει κανείς γιατί υπάρχουν όλα αυτά εκεί μπροστά.
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Και κάποιοι μάλιστα τα τραγουδάνε κιόλας.
- Απ. Ναι, τα τραγουδάνε, ναι, ναι.
- Ερ. Όταν λέτε μονός σκοπός, διπλός σκοπός τι εννοείτε;
- Απ. Ίδιος ρυθμός με διαφορετική μελωδία. Η πρώτη σπ' τη δεύτερη. Ίδιος ρυθμός, συρτός με διαφορετική μελωδία το πρώτο με το δεύτερο.
- Ερ. Ας πούμε τώρα: Ο Πρώτος ο χανιώτης έτσι; Πόσα γυρίσματα έχει;
- Απ. Μέρη ή γυρίσματα; Γιατί ο κύριος Μανώλης, πρόσεξε. Άλλο το γύρισμα.

- Ερ. Εσύ τι εννοείς γύρισμα;
- Απ. Όπως μου το 'πες σωστά. Εκεί που σταμάτησα το *Γιασεμί* την πρώτη φορά ήταν το ένα γύρισμα.
- Ερ. Α, μάλιστα.
- Απ. Μετά πάμε στο δεύτερο. Αλλά σαν μέρος είναι ένα για τη *μαντινάδα*.
- Ερ. Ένα μέρος, πολύ ωραία. Δηλαδή ένα μέρος έχει δυο γυρίσματα.
- Απ. Ναι, ναι. Το ένα μέρος έχει δυο γυρίσματα. Βέβαια.
- Ερ. Ο *Πρώτος* λοιπόν πόσα μέρη έχει;
- Απ. Ο *Πρώτος* έχει ένα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε. Πέντε, έτσι δεν πάει;
- Ερ. Να το πούμε; Για πες το.
- Απ. (Τραγουδάει με τατιραρα)
Πάμε στο δεύτερο...
- Ερ. Δεύτερο μέρος.
- Απ. (Συνεχίζει να τραγουδάει με τατιραρα).
Δεύτερο μέρος ναι.
(Συνεχίζει να τραγουδάει με τατιραρα).
Πάμε στο τρίτο τώρα.
(Συνεχίζει να τραγουδάει με τατιραρα).
- Ερ. Στο τρίτο μέρος;
- Απ. (Συνεχίζει να τραγουδάει με τατιραρα).
Τέταρτο ε; Έτσι, δε ξέρω, έτσι το...
- Ερ. Άρα έχει τέσσερα - πέντε μέρη ο *Πρώτος*.
- Απ. Γυρίσματα. Γυρίσματα. Τώρα μπερδεύτηκε δηλαδή.
- Ερ. Τώρα μας λέγατε «πάμε στο πρώτο μέρος», «πάμε στο δεύτερο μέρος».
- Ερ. (Τραγουδάει με παραριραμ)
- Απ. Ένα.
- Ερ. Τι;
- Απ. Γύρισμα.
- Ερ. Γύρισμα;
- Απ. Γύρισμα. Και μετά πάμε στο δεύτερο.
(Τραγουδάει με παραριραμ)
- Ερ. Αυτό πρέπει να 'ναι το δεύτερο.

- Απ. Τέλος πάντων, τώρα μπορεί να κάνω και λάθος γιατί τα γυρίσματα μας τα...
- Ερ. Αυτό, αυτό που μας ενδιαφέρει να μάθουμε αν υπάρχει ειδική ορολογία δηλαδή με τη λέξη «γύρισμα» τι εννοείτε; Όταν χρησιμοποιείτε ας πούμε την έκφραση «αυτός ο συρτός έχει τόσα γυρίσματα ή τόσα μέρη», αν υπάρχει δηλαδή καθιερωμένη μια ορολογία;
- Ερ. Αν θες να μας το πεις αυτό που λέει η Ειρήνη σ' ένα δικό σου κομμάτι. Γιατί τα άλλα είναι καμιά φορά και πολύπλοκα όπως ο Πρώτος, όπως το Μόνο εκείνος π' αγαπά...
- Απ. Δε ξέρω τώρα τι... πώς εννοούμε το γύρισμα ή πώς εννοούμε το μέρος.
- Ερ. Εσύ, εσύ θέλουμε να μάθουμε πώς το εννοείς.
- Απ. Το γύρισμα στο χορευτή, όταν χορεύει και σου λέει «γύρισέ μου τονε» είναι «γύρισέ το» αλλά «άλλαξέ μου το σκοπό». «Γύρισέ μου το» αλλά κοιτάξε τι θα σου πω...
- Ερ. Δηλαδή από τον Πρώτο Χανιώτη να πάτε ας πούμε στο Λουσακιανό, ξέρω 'γω.
- Απ. Λέει «σήκωσέ μου το», θέλει να κάνω ταλίμι». Άλλα δε ξέρω πώς να το...
- Ερ. Όχι, πες ένα δικό σου κομμάτι και πες μας εσύ πώς εννοείς το γύρισμα, πώς εννοείς το «μέρος» και πώς εννοείς το «γύρισμα», ναι.
- Απ. (Παίζει λύρα)
Αυτό είναι γύρισμα τώρα; Για μένα αυτό είναι το πρώτο, το ένα «μέρος».
- Ερ. Με τα λεγόμενά σου πάντοτε.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Έτσι. Μέρος.
- Απ. (Παίζει λύρα το πρώτο μέρος)
Πάνω στο ίδιο πάλι...
(Παίζει στο πρώτο μέρος)
Εγώ αυτό το λέω δεύτερο μέρος και λέω και δεύτερη μαντινάδα.
(Παίζει λύρα)
- Ερ. Μάλιστα. Και το γύρισμα; Για κάνε ένα παράδειγμα, πότε λέτε «γύρισμα»;

- Απ. Μα ήδη κάναμε ένα γύρισμα. Δηλαδή δε ξέρω τώρα, έχω μπερδευτεί πώς να το εξηγήσουμε αυτό το πράγμα; Δε ξέρω να το αναλύσω όπως το λέτε εσείς.
- Ερ. Μας ενδιαφέρει εσύ πώς το... Εσύ πώς το λες. Δηλαδή αν μιλούσες μ' ένα συνάδελφό σου και του έλεγες ότι έγραψες ένα συρτό, τι θα του 'λεγες ότι έχει;
- Απ. Δυο γυρίσματα.
- Ερ. Μπράβο. Πώς θα του το 'λεγες;
- Απ. Αυτό που εννοούμε όλοι είναι αυτό που είπα στην Ειρήνη, ένα συρτό ρυθμός συρτού με δυο γυρίσματα, δυο διαφορετικές μελωδίες.
- Ερ. Στις οποίες μελωδίες λες...
- Απ. Δηλαδή περίμενε τώρα να σου δώσω να καταλάβεις κάτι:
(Παίζει λύρα)
Αυτό είναι το ένα.
(Παίζει άλλο γύρισμα).
Αυτό είναι το άλλο. Έτσι δεν είναι;
- Ερ. Το άλλο τι είναι;
- Απ. Το άλλο «γύρισμα».
- Ερ. Γύρισμα;
- Ερ. Στην ίδια μαντινάδα είναι;
- Απ. Όχι δεν είναι στην ίδια μαντινάδα.
- Ερ. Το δεύτερο που λέτε εσείς που αλλάζει είναι άλλη μαντινάδα.
- Απ. Βέβαια.
- Ερ. Και πάντα κολλάτε το πρώτο με το δεύτερο ή μπορεί να πάτε κι αλλού;
- Απ. Αναλόγως. Μπορεί να σου κολλήσω κάποιο άλλο γύρισμα. Κει που το λέμε. Δηλαδή από 'δω.
(Παίζει λύρα)
Μπορώ να μπω στον *Πρώτο*
(Παίζει στην λύρα τον *Πρώτο*)
Μπορώ να πάω αλλού.
(Παίζει λύρα)
Αυτό είναι όλο το γύρισμα, δε ξέρω τώρα.

- Ερ. Ναι, αυτό μας ενδιαφέρει. Δηλαδή τι εννοείτε εσείς.
- Ερ. Αυτό, αυτό μας ενδιαφέρει. Μετά μπορεί να κάνουμε συζήτηση, αλλά τώρα αυτό μας ενδιαφέρει.
- Ερ. Μπορείτε να ενώσετε τον οποιοδήποτε σκοπό με οποιονδήποτε άλλο; Ή δεν ταιριάζουνε όλοι έτσι στο δέσιμο;
- Απ. Πάνω στο γλέντι εννοείς;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Πάνω στο γλέντι ναι.
- Ερ. Στο δίσκο;
- Απ. Σε δισκογραφία δε μπορείς άμα δεν είναι ζωντανή, μόνο αν είναι στην ίδια νότα. Άμα είναι πάνω στην ίδια νότα.
- Ερ. Τι εννοείτε στην ίδια νότα;
- Απ. Ε... Ρε, πέντε συρτά στη Ρε, πώς να στο πω τώρα;
- Ερ. Θέλετε να μας παίξετε κάτι που δεν κολλάει με τίποτα για σας; Για δισκογραφία; Που είναι σ' άλλη νότα;
- Απ. (Παίξει λύρα)
Ποιο να παίζω, τι να σου παίζω;
- Ερ. Κάποιο που δε θα συνδέατε ποτέ ...
- Απ. Κοίταξε να δεις, δισκογραφικά τώρα άμα θα... δε μπορείς να παίξεις ένα συρτό με δύο μελωδίες να 'ναι πάνω σε ένα συρτό και να πας τώρα από τη Μι που λέει ο λόγος...
- (Παίξει λύρα)
Είναι Μι.
(Παίξει λύρα)
Τώρα πάει στη Φα.
(Παίξει λύρα)
Δισκογραφικά όμως δεν είναι, στο γλέντι τα κάνεις όλα. Αυτό θέλω να σου δείξω. Αλλά ακούεται αισθητά η διαφορά, δεν την άκουσες αισθητά τη διαφορά πάνω σε...
- Ερ. Ναι.
- Απ. Μιλώ τώρα για δισκογραφικά, για ένα κομμάτι δηλαδή να βάλεις σ' ένα κομμάτι δισκογραφικά τη Μι ή τη Ρε και να την πας ύστερα στη Φα...

(Παίζει λύρα)

Ερ. Αλλάζετε και χορδή μετά; Όταν αλλάζει η νότα; Ή μπορεί να είναι στην ίδια χορδή ή δεν έχει σημασία αυτό;

Απ. Δεν έχει σημασία.

Ερ. Απλά το άκουσμα είναι τόσο απότομο.

Απ. Ναι, ναι.

(Παίζει λύρα)

Ερ. Αυτή τη λύρα από πού την έχετε αγοράσει;

Απ. Την έχω φτιάξει μόνος μου.

Ερ. Πώς κι έτσι; Ξέρετε;

Απ. Έφτιαξα πέντε - έξι έτσι για πάρτι μου κάποτε... Μόνος μου την έχω φτιάξει. Ήταν μια μουρνιά από ένα μεσοδώκι παλιό, είναι το χρώμα της αυτό, δεν είναι βαμμένη, μαύρη μουρνιά. Έχω φτιάξει κανά δυο - τρεις μετά δεν ξανάφτιαξα, έτσι για πάρτι μου. Άμα έφτιαχνα καμιά και μ' άρεσε, την κράτησα.

Ερ. Τις σκάψατε σε ξυλουργείο;

Απ. Είχα μαζέψει εργαλεία, είχα μαζέψει... Όχι, μόνος μου, είχα μαζέψει σκαρπέλα, πράματα, τέτοια.

Ερ. Πιο δύσκολο ποιο είναι να φτιάξεις; Το καπάκι; Το σκάφος;

Απ. Ναι... εγώ εκεί στο μαγαζί μας κοντά ήτανε ο Σταγάκης και πήγαινα και τον έβλεπα κι έτσι είχα πάρει από κει...

Ερ, Ποιον;

Απ. Τον Σταγάκη το Μανώλη που 'φτιαχνε τις λύρες, τον μπάριμπα του. Ζει ακόμα, καλή του ώρα. Ε, ναι και από κει έτσι μου μπήκενε και ένατσα μόνος μου...

Ερ. Και πού βρήκατε το καπάκι; Το ξύλο για το καπάκι;

Απ. Ε, κατράνι, βρήκαμε πολλά, κι ακόμα έχω κι άλλα...

Ερ. Το φτιάχνετε λεπτό;

Απ. Ναι.

Ερ. Πόσο, μισό πόντο, λιγότερο;

- Απ. Περίπου μ' αυτό που είχα δει εγώ. Δεν είμαι κατασκευαστής, μη σου λέω ατέλειες, με ό,τι 'χε κόψει το μάτι μου περίπου πήγαινα να το κάνω κι εγώ το ίδιο.
- Ερ. Η άλλη είναι αγορασμένη;
- Απ. Όχι. Κι αυτήν εγώ την έχω φτιάξει. Κι έχω τέσσερις - πέντε, έξι άλλες του Σταγάκη κι αλλωνών.
- Ερ. Την πρώτη σας λύρα από πού την πήρατε;
- Απ. Από του Τσουκνάκη. Κάποιος Τσουκνάκης Κώστας ήτανε στο Ρέθυμνο και μετά τη δεύτερη την πήρα από του Σταγάκη.
- Ερ. Το πιο δύσκολο μέρος της λύρας για να φτιάξει κανείς λύρα ποιο είναι;
- Απ. Εμένα αυτό που με δυσκόλεψε πολύ ήταν ο κοχλιός. Το γύρισμα εδώ επάνω, η κεφαλή που λέμε.
- Ερ. Γιατί;
- Απ. Γιατί είναι, θέλει τέχνη και πρέπει να 'σαι γλύπτης δηλαδή να το βγάλεις κι εμένα με ταλαιπώρησε πάρα πολύ. Α, όχι, συγγνώμη αυτή είναι του Σταγάκη. Δεν τη βαστώ την άλλη. Μη λέω ψέματα. Αυτή είναι του Σταγάκη.
- Ερ. Ναι. Υπάρχει κανένα μέρος στη λύρα που άμα το πιέσεις μπορεί να σπάσει;
- Απ. Πώς; Όλη. Όλη. Άμα δεν την προσέξεις εδώ είναι... Κοίτα. Το βλέπεις ότι... παντού.
- Ερ. Το πιέζετε και...
- Απ. Ναι, είναι πολύ μαλακό. Το βλέπεις;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Και πίσω δεν είναι, δηλαδή απότομα αν το χτυπήσεις μπορεί να σπάσει.
- Ερ. Εσείς βλέποντας έτσι οπτικά μια λύρα, μπορείτε να πείτε ότι αυτή μου κάνει είναι... μπορεί να βγάζει καλό ήχο;
- Απ. Όχι. Άμα δεν την ακούσω δε μπορώ.
- Ερ. Ναι. Μάλιστα. Κύριε Μπικιάκη, εδώ θα ήθελα να σας ευχαριστήσουμε, να σας ευχαριστήσουμε όλοι μας για τις ενδιαφέρουσες πληροφορίες που μας δώσατε.
- Ερ. Σ' ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Απ. Εγώ να σας ευχαριστήσω πολύ που, εντάξει, μας εδώσατε την ευκαιρία και... για όλα αυτά που κάνετε που είναι αξιόλογα, κι εντάξει κι αν είπαμε και κάτι που να θεωρούνται παράλογα, άποψή μας είναι, ζητούμε συγγνώμη.

Ερ. Όχι, τίποτα δεν είναι παράλογο και... είναι ό,τι ακριβώς σ' απασχολεί κι αυτό χρειάζεται.

Ερ. Ήταν τιμή μας που μας μιλήσατε.

Απ. Να 'στε καλά, σας ευχαριστώ πολύ.